

gea

quadern de la terra

número 7 - 2001
preu: 500 pta

**Crisi en el conreu
del paisatge**

**"SA
NOS
TRA"**

Obra Social
i Cultural

Editorial

Una nova oportunitat

3

Document

Europa després de les vaques boges

4

L'Agricultura

Crisi en el conreu del paisatge

per Sebastià Verd.

7

Més que un sector econòmic

Entrevista a Jaume Grimalt

per Sebastià Verd.

10

"Tots els sectors econòmics han de contribuir a salvar l'agricultura"

Entrevista a Ramon Orfila,

per Antoni Oliver.

11

Llibertat protegida per als propietaris

Entrevista a Gabriel Company,

per Gina Garcías.

15

Un test a l'agricultura ecològica

per Constanza Forteza.

19

Noves eines per a la pagesia

Entrevista a Hipólito Medrano,

per Magdalena Cortès.

22

Nova societat, nou paisatge agrari

Entrevista a Bartomeu Barceló,

per Juanjo Sánchez.

27

Notícies del món

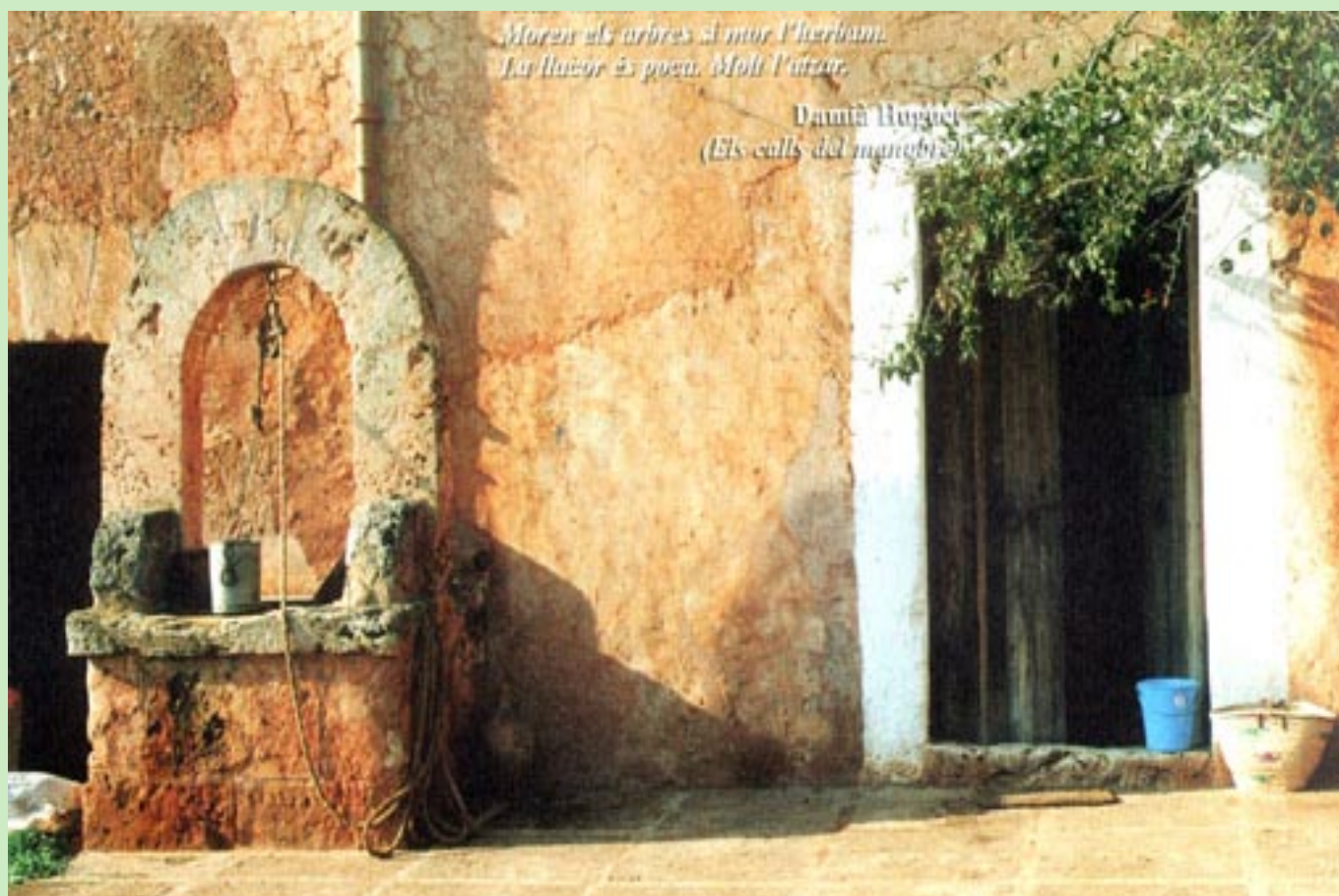
33

Les Illes

34

Agenda

37

Son Pere (Campos)

Una nova oportunitat

Una de les primeres iniciatives en matèria agrària del Govern del Pacte de Progrés va ser la convocatòria del Congrés Rural, amb l'objectiu de reflexionar públicament sobre el futur d'un sector que és tan menyspreat econòmicament i socialment com enaltit culturalment. Llavors vengué la dimissió del conseller Joan Mayol i el procés s'alentí. Finalment, però, el seu successor, Mateu Morro, ha reprès la convocatòria i ho ha fet amb les ganes pròpies de qui sap que hi ha moltes coses en joc. Mai la situació no havia estat tan crítica. El món rural a les Illes Balears travessa un dels moments més delicats de la seva història. En el passat ja sofrí envestides molt fortes, com la fil·loxera que a finals del segle XIX arruinà les principals possessions de l'illa. Però la situació amb què ha engegat el segle XXI no és comparable a cap desgràcia del passat, ja que arriba en un moment d'absoluta decadència, de pèrdua de valor de l'activitat agrària tant des del punt de vista econòmic com cultural.

Sembla com si el valor de la terra només fos immobiliari. I no obstant això, en nom de la defensa de l'entorn i del paisatge i en nom, també, d'aquest valor tan difícil d'explicar, però de tantes reminiscències agràries, com són les arrels d'una societat, és necessari apostar per la supervivència del món rural, i això correspon fer-ho no sols a un col·lectiu, sinó al conjunt de la societat. Com i de quina manera? Trobar la resposta, és a dir, la clau del futur, serà un dels objectius d'aquest congrés. Nosaltres, des de GEA, hem volgut contribuir a l'inici dels treballs amb aquest número. El lector hi trobarà prou testimonis sobre l'evolució seguida en les darreres dècades tant en el seu vessant econòmic com, sobretot, mediambiental, que és sobre el qual ens hem fixat més, perquè avui per avui se'ns presenta com la gran alternativa en un moment que des de la Unió Europea se subratlla el paper de l'agricultura com a creadora de la naturalesa.

Encara que sembli contradictori, és ara, precisament, en aquest període de transició de les polítiques comunitàries i en plena crisi de les vaques boges, quan el sector agrari té una oportunitat històrica perquè se li reconegui el lloc que li correspon a la societat. No hi ha dubte que l'aparició de la malaltia de les vaques boges condicionarà el futur de la ramaderia a tot el món occidental. Ja res no tornarà a ser igual en el futur, en una societat que cada vegada exigirà majors garanties sanitàries. I aquesta, justament, és l'oportunitat, atès que en una societat relativament petita com la nostra i que endemés viu a un territori perfectament limitat, és a dir, amb fronteres naturals, és possible posar en marxa un sistema sanitari que doni garantia als consumidors per sobre de qualsevol sospita. En aquest cas, no hi ha dubte que el valor afegit de la confiança pot absorbir les despeses extraordinàries i fer que el producte de casa sigui més apreciat que els altres i, per tant, rendible.

Així i tot, res no serà suficient per recuperar la confiança perduda a causa d'anys de marginació. La presència dels segells que garanteixin la procedència i estat sanitari d'un determinat producte serà un requisit imprescindible, una nova manera de plantejar-se el mercat alimentari que, per poc bé que se sàpiguen fer les coses, ha de beneficiar els productes locals en relació als forans. El consumidor del món globalitzat tendirà progressivament a apreciar les coses del seu entorn, no només per un costum ancestral -que és bo potenciar i mantenir- sinó perquè poden ser més ben conegudes i controlades. Però, perquè això sigui possible cal que els responsables polítics de la pagesia i els mateixos pagesos facin tot el que sigui necessari per garantir als consumidors la qualitat i salubritat dels productes. En definitiva, fa falta que passin de les paraules als fets cada pic que afirmen -i ho fan amb insistència- que l'agricultura és un sector estratègic.

gea
quadern de la terra

núm. 7 - maig, 2001

Edita: Obra Social i Cultural de "SA NOSTRA" Caixa de Balears

"SA
NOSTRA"
Obra Social
i Cultural

C. Ter, 16. 07009 Palma.
Tel. 971 17 19 25 - Fax 971 17 17 95
E mail: aramis@sanostra.es

Consell Assessor:

Miquel Alenyà, Miquel Pasqual,
Andreu Ramis, Albert Catalan,
Miquel Rayó, Joan Mayol i
Bartomeu Tomàs.

Director: Sebastià Verd

Secretària de redacció:

Magdalena Mulet

Redactors i col·laboradors:

Jordi Calleja, Constanza Forteza,
Gina Garcías, Maria Ferrer,
Miquel Massutí, Antoni Oliver,
Juanjo Sánchez.

Redacció: Fundesba S.L.

F. de Borja Moll, 10 - entresòl
Tel. 971 71 16 61.
07003-Palma.

Disseny i realització:

Eparrutx, Tel. 971 42 09 66

Dipòsit Legal: PM-433-1998

Preu: 500 pta
Subscripció: 1.500 pta
(tres números per any)

TARJA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges

.....

Adreça

Ciutat C/P

Tel Fax

Dades bancàries:

"SA NOSTRA" Caixa de Balears, oficina

Compte corrent/llibreta d'estalvis núm.

Per a subscripcions emplenau aquesta tarja i adregeu-la a:

"SA NOSTRA" Caixa de Balears - Obra Social i Cultural,
c. Ter, 16, 07009 Palma, fax 971 17 17 95,
o bé per correu electrònic, a: aramis@sanostra.es

*Els tres primers números de GEA - Quadern de la Terra
seran de franc, a partir de la recepció d'aquesta subscripció.*

"Europa viu una profunda crisi agrària com a conseqüència de les vaques boges i de la febre aftosa, crisi que provocarà canvis profunds en la política agrària comuna i per tant en tot el model agrícola europeu. Uns ja eren previstos, però d'altres no. En qualsevol cas, aquests són temps de transició cap a una nova manera d'entendre el món rural i, per tant, és bo que el congrés que s'ha anunciat aquí a les Illes Balears coincideixi amb aquest moment". Així s'expressà Albert Massot, doctor en dret, màster en direcció d'empreses i especialista en agricultura comunitària, tema sobre el qual treballa al Parlament Europeu. Massot va ser l'encarregat -en un acte celebrat a la Sala d'actes de la Banca March- d'obrir el foc en el tram preparatori del Primer Congrés Rural de les Illes Balears.

Europa després de les vaques boges

S.V.

Els canvis que s'intueixen en els despatxos de l'Administració europea vendran donats, precisament, per la multifuncionalitat de l'agricultura, un concepte que cada pic s'imposa més en els fòrums internacionals, segons el qual l'activitat agrària no només assumeix el paper tradicional de productora d'aliments, sinó d'altres com és ara la

tat, uns criteris superats per un paper que, tot i ser tan antic com la mateixa agricultura, mai no ha estat plenament reconegut.

Aquest nou paper és el que permet que persones com Albert Massot siguin optimistes, malgrat la crisi i a pesar que els estats membres de la Unió Europea no siguin partidaris de destinar més pressupost al manteniment del món rural. "Per resoldre la crisi de les vaques boges faran falta molts de doblers", digué el conferenciant, perquè s'hauran d'implantar noves garanties en els hàbits de producció d'aliments, hàbits dirigits no tant a la producció -que és allò que fins ara tenia el suport de la PAC- sinó al dret dels consumidors a una alimentació sana. D'altra banda, la multifuncionalitat és el concepte que permetrà que Europa defensi la PAC en contra de les pressions liberalitzadores que fins ara han dominat les negociacions amb l'Organització Mundial del Comerç.

QUARANTA ANYS D'HISTÒRIA

Albert Massot va recordar que la PAC, amb tots els seus defectes i amb totes les seves virtuts, va néixer en els anys seixanta quan només hi havia sis estats membres i quan la ressaca de la Guerra Mundial aconsellava garantir el proveïment d'aliments a la població. Per això la PAC, a la qual es dedicava el 80% de tot el pressupost comunitari, fou molt intervencionista des del primer moment. Imposà preus de garantia per encoratjar la producció dels productes bàsics per a l'alimentació, com els cereals. La conseqüència va ser passar d'una situació deficitària a una d'excedents i, per tant, a la necessitat de rectificar la política inicial per evitar aquests excedents i reduir la despesa agrícola dins dels pressupostos comunitaris.

Els canvis es donaren a partir dels anys vuitanta. Els doblers destinats a l'agricultura es varen reduir, tot i que encara suposen el 46% del total. Però la PAC s'ha convertit en un objecte de crítica. Durant anys va servir per regular una activitat que hom considera essencial, però que no pot sobreviure sense les subvencions i que, a pesar d'això, ha anat perdent població, més del 50% menys d'agricultors en els darrers vint anys. A poc a poc, al llarg dels anys noranta, la PAC anà substituint les polítiques de preus per ajudes directes, de manera que fos possible mantenir la renda dels pagesos sense posar en perill els acords internacionals, com el de Marrakesch del GATT. Els països extracomunitaris exigeixen la supressió de les subvencions per així poder competir amb els seus preus. Però el fet és que la PAC continuava afavorint més els grans productors que no els petits, la qual cosa incidia negativament en el teixit social del món rural.

DE L'AGENDA 2000 A LES VAQUES BOGES

Aquesta és, després de l'aprovació de l'Agenda 2000, el 1999 a Berlín i de l'aparició del fenomen de les vaques boges, la situació actual. El pressupost de la Unió Europea, tot i seguir destinant la major part dels doblers a l'agricul-

Les vaques en el punt de mira d'Europa.

preservació del paisatge o la conservació d'un medi ambient saludable. També, i a causa de la crisi de les vaques boges, la millora de la qualitat i de la seguretat alimentària. Fins ara, la PAC (la política agrària comuna) s'havia fixat sobretot en la garantia dels preus o en la productivitat

tura, és insuficient per fer front a l'actual crisi que, sobretot, és una crisi de confiança dels consumidors. Hi ha el perill, segons Albert Massot, de retornar a les polítiques nacionals, a la renacionalització de fet de la PAC, la qual cosa no sembla en absolut aconsellable. És cert que els canvis progressius han fet que la PAC sigui més transparent que no era fa uns anys, i que avui, més del 60% de la seva despesa es destini a ajudes directes, només un 9% a la intervenció i que, com a gran novetat, s'hagi incrementat el suport al desenvolupament rural amb un percentatge que arriba al 17% de la factura total.

En aquests moments la PAC impulsa una política de rendes sectorials, però que es distribueixen de manera no homogènia i, si tenim present les necessitats mediambientals i socials, de manera desigual i injusta. Els grans empresaris agraris són els més beneficiats, front als petits pagesos, la qual cosa, segons Massot, "no deixa de ser contradictòria a Europa, que defensa un model d'economia social de l'Estat". L'Agenda 2000 significà un intent de canvi, per introduir el foment al desenvolupament rural i l'ecosostenibilitat, així com per establir un sistema de modulació de les ajudes en funció de la capacitat productora. Però, en general, els canvis s'introdueixen a poc a poc. Dos anys després de l'aprovació de l'Agenda 2000, la PAC continua sent excessivament productivista.

I és en aquest moment quan cal parlar del futur. Albert Massot ho va fer a títol personal, tot i que des del coneixement de qui treballa a les oficines comunitàries i sap molt bé el terreny que trepitja. Segons Massot els pròxims anys, seran claus, amb dues fites importants, el 2002 i el 2006. Cal tenir present, d'entrada, l'exigència social cap a una PAC diferent, de la qual la crisi de les vaques boges n'és la prova més evident. Una exigència que es fa més palesa al grup de països formats per Itàlia, Suècia, Dinamarca, Holanda, Gran Bretanya i recentment, amb el nomenament d'una ministra "verda" com a responsable de la cartera d'agricultura. Aquest grup és partidari del canvi, però no és uniforme, sinó que defensen posicions que van des d'una major liberalització fins a un ruralisme més compromès que no només aspiri a un repartiment més just dels fons agrícoles comunitaris, sinó que incorpori altres elements de suport com el medi ambient i el paisatge.

LA CRISI IMPULSA ELS CANVIS

En qualsevol cas la crisi que pateix la ramaderia és tan greu que el canvi s'imposarà. El problema és saber com i quins seran els efectes que tindrà en concret sobre la nostra pagesia. Hi ha una forta contradicció entre la necessitat de canvi i la manca de finançament que es va fer evident a la recent Cimera de Niça, tot i que s'obre la possibilitat d'una revisió financera el 2002 que haurà de tenir present tant la crisi actual com l'adhesió de nous països de l'Est que són més agrícoles que els actuals membres de la UE, però que tenen una menor productivitat. L'ampliació de la Unió pot significar una empenya a les polítiques rurals, però suposarà nous problemes que afectaran el ritme del canvi de la PAC, perquè aquests estats no tenen condicions per complir ni les actuals exigències de control alimentari ni, per suposat, les que vendran com a solució a les vaques boges.

Però és que a més de resoldre el problema del finançament, la PAC haurà de fer front als acords als quals s'haurà d'arribar amb l'OMC, uns acords que a partir del 2006 marcaran una nova orientació del comerç a nivell mundial que afectaran tots els tipus de subvencions que reben els agricultors. Des de l'any passat, aquests acords es negocien a Ginebra, però les circumstàncies que envolten els encontres no són favorables. Si més no, la conferència de Seattle va ser un fracàs per a la Unió Europea, perquè fou impossible una negociació global sense la qual l'agricultura europea du les de perdre. Albert Massot es basa en la seva experiència comunitària per assegurar que negociar només l'agricultura, com es fa a Suïssa, no és bo.

I no obstant això, aquests horitzons d'incertesa són els que permeten a alguns, com al conferenciant que obrí el cicle previ del Congrés Rural, ser optimista, perquè, finalment, s'haurà d'imposar el criteri abans esmentat de multifuncionalitat de l'activitat agrària. No quedarà més remei que inventar nous tipus de suport a béns que el mercat no pot pagar, com són la conservació del medi ambient i l'entorn paisatgístic. S'haurà de promoure la funcionalitat de l'agricultura més que la seva productivitat, però perquè això sigui possible no podem oblidar que primer hi ha d'haver agricultura. "Sense agricultura, sense activitat agrària i sense pagesos no hi ha ni agroturisme, ni vigilància forestal, ni paisatge agrícola capaç de sobreviure". El pagès és, sens dubte, el principal grup social al qual s'ha de donar suport.

El món agrari forma part del paisatge.

Dels dies 15 a 17 de novembre tindrà lloc el Primer Congrés Rural de les Illes Balears amb el propòsit de ser un punt d'encontre de tots els sectors econòmics i socials interessats en la conservació i potenciació d'una activitat estratègica per al futur de la nostra comunitat. Els treballs previstos han començat tot coincidint amb la presentació del Pla de desenvolupament rural.

Cap al Primer Congrés Rural de les Illes Balears

GEA

El conseller d'Agricultura, Mateu Morro, reafirmà a Manacor el compromís de l'executiu de les Illes Balears amb el sector primari que qualificà, un cop més, de sector estratègic de cara a un desenvolupament econòmic i social més equilibrat i sostenible. Però el conseller no volgué passar per alt que la situació que travessa la pagesia és difícil, que el 2000 va ser un autèntic *annus horribilis* i que el 2001 potser no sigui massa millor. La sequera, la llengua blava, les vaques boges i ara el temor al contagi del mal de potó fan del sector agrari un sector en vies d'extinció. Per evitar-ho, la Conselleria d'Agricultura ha posat data al Primer Congrés Rural que l'exconseller, Joan Mayol, anuncià tot d'una

Mateu Morro, Conseller d'Agricultura i Pesca.

vivència del món rural i, d'alguna manera, arribar a un pacte intersectorial. Maria Antònia Burguera és la coordinadora del congrés, que ja s'ha posat en marxa a través d'un cicle de conferències prèvies, com la d'Albert Massot sobre la política agrària comuna. L'empresa pública SEMILLA (Serveis de Millora Agrària SA) n'és l'organitzadora, d'acord amb un comitè que encapçala el conseller i que reuneix representants de totes les institucions i associacions que tenen a veure amb l'agricultura, la ramaderia i el món rural. En el programa més immediat hi figura la formació d'un grup d'agroturisme, una sectorial de l'oliva, les presentacions a Menorca i Eivissa, així com jornades sobre cultius de secà i del sector lacti, entre d'altres.

EL PLA DE DESENVOLUPAMENT RURAL

El 13 de març tengué lloc a Manacor la presentació per part de tot l'equip de la conselleria no només d'aquest congrés, sinó del Pla de desenvolupament rural al qual, lògicament, està estretament lligat. El director general de Desenvolupament Rural, Mateu Ginard n'explicà l'abast: 25.000 milions de pessetes d'aquí fins al 2006. "Es tracta -digué- d'una sèrie de línies d'ajudes amb fons de la Unió Europea dirigides a la millora de les explotacions agràries".

El Pla de desenvolupament rural preveu subvencions que van des del 20% al 55% del projecte, en funció dels seus objectius i de la situació geogràfica de la finca o possessió que les reclama. Com a exemple, la màxima aportació pública serà per a iniciatives de joves agricultors en zones classificades de "desfavorides", com són els municipis de muntanya, Campos o ses Salines. Quant als projectes, el ventall és prou ample per poder atendre tota la complexitat del món rural i inclou, entre d'altres qüestions, l'agroturisme, la compra de maquinària, la reconstrucció de marges, el tancament de finques, la potenciació de la indústria agroalimentària, el cooperativisme agrari o el foment de l'agricultura ecològica.

Collita de patata a sa Pobla.

que el Pacte de Progrés formà govern. Els fets polítics i els esdeveniments agrícoles han retardat el procés, però finalment se li ha donat el sus. Serà del dia 15 al 17 de novembre, amb la participació de tots els sectors econòmics, perquè, al capdavall, com diu Mateu Morro "el futur de l'agricultura ens afecta a tots, ningú no pot quedar-ne al marge, perquè l'agricultura és, entre d'altres coses, l'activitat que més cura té del nostre entorn".

EL CONGRÉS EN MARXA

L'objectiu de l'encontre és establir les bases per a la super-

El sector agrari, el que menys pes té en l'economia de les Illes Balears, és el responsable de la utilització i conservació de les dues terceres parts de tot el territori insular, però la seva rendibilitat no supera l'1,5% del PIB. Això fa que ell tot sol no pugui assumir la responsabilitat de conservar el paisatge i mantenir uns trets culturals que cada pic s'allunyen més de la seva realitat social. En definitiva, agricultura i ramaderia viuen una profunda crisi que va més enllà dels patiments provocats per un any terrible de sequera, de llengua blava i de vaques boges.

Crisi en el conreu del paisatge

Sebastià Verd

La crisi que pateix el sector agrari no només és la conseqüència d'una mala anyada ni del fet que s'hagi viscut un *annus horribilis*, sinó d'un problema de fons i que ve d'antic, el problema de definir quin és el paper que ha de jugar la pagesia en la societat de les Illes Balears i, sobretot, de saber què està disposada a aportar la societat perquè assumeixi aquest paper. L'*annus horribilis*, causat per la llarga i dura sequera del 2000, la llengua blava i la psicosis provocada per les vaques boges o la febre aftosa, és un accident més, una empenta, i si no es posa remei, podria ser definitiva, en el pendent pel qual rodola el camp des dels anys seixanta. Des d'aquells temps quan esclatà el turisme de masses i l'agricultura restà oblidada, víctima potser dels "planes de desenvolupament" del darrer franquisme que apostaren per reconvertir les Illes a la "indústria dels forasters". Cada any que passa el sector agrari es redueix una mica més, fins i tot a Menorca, que en aquells anys i a diferència de les altres illes havia fonamentat el seu model de creixement en un equilibri intersectorial. Menorca arribà tard conscientment al turisme de masses, perquè la seva ramaderia garantia la prosperitat en una època en la qual Espanya encara era lluny d'Europa i de la seva política agrària i necessitava la producció lletera. Després vengué la PAC i vengueren canvis radicals per al sector lacti. I el turisme acabà per dominar totes les Illes. La realitat, però, és que som davant un sector primari que encara no ha tocat fons i que perd pes específic en el conjunt d'una economia que passa per ser una de les més dinàmiques de tot l'Estat. I perd, sobretot, el factor humà.

TURISME VERSUS AGRICULTURA

El cap d'Agricultura de l'Administració Perifèrica, Jaume Grimalt, va ser l'encarregat de presentar el conferenciant del primer acte públic del Congrés Rural i aprofità l'ocasió per fer-se ressò del declivi agrari i, sobretot, de l'oblit en què ha caigut l'agricultura. Tot fa pensar -digué- que l'activitat agrària fa nosa, que l'activitat agrària "fa tanta falta a les Illes com un ca a missa". En efecte: el producte interior brut de l'agricultura només és un 1,5% del total de les Balears, mentre que els serveis -essencialment el turisme- sobrepassen el 80% i la resta s'ho reparteixen la construcció i la indústria. Dit d'una altra manera, el sector agrari balear representa el 72% de tot el territori de les Illes, però ocupa menys del 3% de la població activa i només produeix l'equivalent a devers 35.000 mili-

ons de pessetes, molt poca cosa quan, si parlem del turisme les xifres que es manegen són bilionàries. Llavors, quin sentit té invertir en una activitat que reporta poca rendibilitat, si no pèrdues, i que, a més a més, és menyspreada socialment? Hi ha una raó evident: la cultura agrària encara sobreviu i en ella hi ha molts dels elements que determinen la raó de ser d'una col·lectivitat, però és que, a més, el poderós i prominent sector turístic necessita de l'agrari perquè conrea el paisatge. I, en aquest sentit, Grimalt, el conseller d'Agricultura, les associacions de pagesos i els ramaders es demanen: quin és el percentatge de PIB turístic que cal atribuir al sector agrari?

Jaume Olascoaga, un manescal que participa amb Jaume Grimalt a Mestall, un variat grup de persones relacionades que es reuneixen periòdicament per parlar de la pagesia, és l'autor d'un informe molt precís sobre la situació del camp a les Balears, on es diu taxativament que "gran part del sector agrari balear es troba a punt de des-

L'agricultura ecològica, una alternativa

La crisi de les vaques boges i les repercussions sobre la demanda de productes agroalimentaris ha esdevingut un aliat de l'agricultura ecològica. El consumidor tendeix a confiar en aquells productes que duen aquest segell davant els convencionals, la procedència dels quals no els mereix la mateixa garantia.

Segons les dades del Consell Balear de Producció Agrària Ecològica (CAE) a les Illes hi ha 142 explotacions catalogades, 21 de les quals comercialitzen productes animals: 3 granges de gallines que produeixen ous "ecològics", 8 explotacions de boví i 16 vaqueries (8 es troben a Mallorca i altres tantes a Menorca).

Però aquesta és una xifra que molt aviat es doblarà. Al Consell Ecològic ja han registrat 120 noves sol·licituds de pagesos interessats a acollir-se a aquest segell que garanteix que la producció agrícola o la cria animal es fan d'acord amb criteris naturals. Entre les explotacions que ja són reconegudes com a ecològiques encara no n'hi ha cap dedicada a engreixar ramat per a consum de carn. El motiu és que la reconversió d'una explotació convencional en una altra d'ecològica triga tres anys, és a dir, que des de l'aparició del primer cas de vaca boja fins ara no hi ha hagut temps, encara que sí ja hi ha vaqueries que hi fan feina.

El paisatge agrari en xifres

1.- DISTRIBUCIÓ GENERAL DE LA TERRA

(Superfície de les Illes Balears: 492.202 hectàrees)

Terres de conreu	179.609 ha	37,0%
Prats	1.889 ha	
Terrenys forestals	175.053 ha	35,0%
Altres	137.651 ha	28,0%

Superfície agrària 356.551 ha 72% del total

Terres de conreu	50,0%
Prats	1,0%
Terrenys forestals	49,0%

2.- DISTRIBUCIÓ DE LES TERRES DE CONREU

Herbàcies	60.019 ha	34,0%
No conreades	15.040 ha	8,0%
Arbòries	104.550 ha	58,0%
Secà	157.636 ha	88,0%
Regadius	21.973 ha	12,0%

Herbàcies

Cereals	34.444 ha
Farratge	28.121 ha
Verdures	7.084 ha
Tubèrcles	2.900 ha
Llegum	845 ha
Flors	215 ha

Conreus

Industrials	195
-------------	-----

Total: 73.804 ha 58.324 secà (79%)

i 15.480 regadiu (21%)

Arboris

Ametllers	61.857 ha	64,0%
Figueres	9.361 ha	9,0%
Garrovers	14.797 ha	15,0%
Oliveres	15.205 ha	8,0%
Cítrics	3.319 ha	3,0%
Vinyes	1.567 ha	1,0%
Altres	400 ha	

Total: 104.550 98.726 secà (94%)

i 5.824 regadiu (6%)

Font: Conselleria d'Agricultura/Jaime Olascoaga

3.- PRODUCCIÓ FINAL AGRÀRIA

(en milers de milions de pessetes, any 1997)

Verdures	13.072,4	37,0%
Boví (llet i carn)	4.069,4	12,0%
Aus (carn i ous)	3.358,6	10,0%
Fruïtes	2.750,0	8,0%
Cítrics	2.729,5	8,0%
Tubèrcles	2.425,6	7,0%
Porquí	1.899,6	5,0%
Oví-caprí	1.733,6	5,0%
Ametlles	1.442,4	4,0%
Cereals i llegum	629,7	1,9%
Diversos		
(vinyes, oliveres, flors)	385,7	1,0%
Caça	267,4	0,7%
Diversos ramaderia		
(mel, conills, equí)	96,5	0,4%

Total: 34.903,78 milions de pessetes

Regadiu	9% superfície	60% total producció
Secà	91% superfície	40% total producció

Font: Conselleria d'Agricultura/Jaime Olascoaga

4.- PRODUCTE INTERIOR BRUT BALEAR

Serveis	81,27%
Indústria	9,15%
Construcció	7,93%
AGRICULTURA	1,49%
Pesca	0,16%

Font: Conselleria Agricultura i Pesca

5.- EXPLOTACIONS AGRÀRIES I EXTENSIÓ

(any 1994)

Menys 5 ha	9.388	54,00%
5 a 20 ha	5.609	32,27%
20 a 50 ha	1.383	7,96%
Més de 50 ha	995	5,72%

6.- POBLACIÓ OCUPADA EN EL SECTOR AGRARI

Anys 2001, Seguretat Social

Règim general	1.212	treballadors
Règim autònom	1.609	"
Règim especial agrari	5.753	"

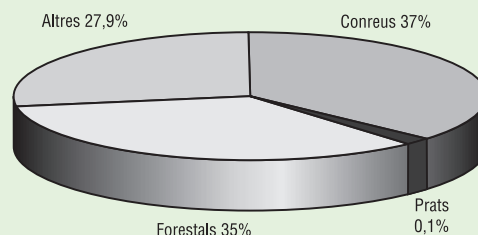
Font: Seguretat Social, gener 2001

Treballadors estrangers

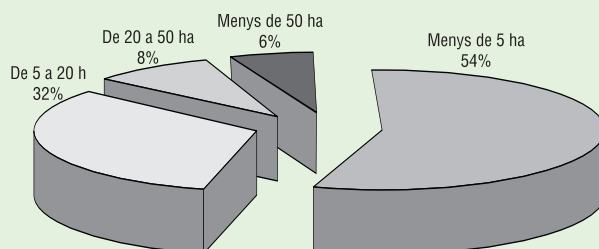
Comunitaris	38
Extracomunitaris	565
Marroquins	408
Nigerians	57
Alemanys	14

Font: Direcció General d'Economia

DISTRIBUCIÓ DE LA TERRA

EXPLOTACIONS AGRÀRIES

aparèixer si no es duen a terme amb urgència actuacions enèrgiques i imaginatives i s'hi destinen suficients recursos econòmics". Recursos que -diu- haurien de compensar el paper que l'agricultura té avui per a la societat ballear que "és fonamental i insubstituïble per al manteniment del teixit social rural, el medi natural i el paisatge". En definitiva, exerceix un "servei públic" pel qual ha de ser compensat, però que fins ara sols no ha estat reconegut.

El problema de l'agricultura i de la ramaderia és l'escassa rendibilitat de les explotacions que, exceptuant honoroses excepcions -sovint relacionades amb la indústria agroalimentària- fa que siguin inviàbles econòmicament i que, llavors, sense rendibilitat agrària, l'únic valor que els resta és la terra, la rendibilitat urbanística, és a dir, el canvi d'ús del sòl rústic que passa a ser destinat al mercat immobiliari i a la seva posterior utilització com a sòl residencial. Un estudi de la Direcció Regional d'Agricultura diu que només un 8% de les explotacions agràries de les Balears (en total n'hi ha 17.000), que ocupen el 45% de la superfície agrària, són veritablement empreses agràries, mentre que la resta no passen de ser empreses de "segona activitat" (un 61%) o sols no arriben a tenir la mínima rendibilitat (31%).

ACTIVITAT POC RENDIBLE

Les dades de conreus són prou significatives. A totes les Illes la superfície agrària ocupa 350.000 hectàrees, un 72% del total, de les quals aproximadament la meitat són terres de conreu i l'altra, espai forestal. Però del total de les terres de conreu, només un 12% és de regadiu (22.000 hectàrees) mentre que la resta, 157.000 ha, són de secà. És a dir, que el camp de les Illes, si més no pel que fa al paisatge, és fonamentalment de secà. A l'esmentat informe, Olascoaga assenyala: "El problema greu es troba de veritat en aquestes quasi 160.000 hectàrees de secà, el 88% de la superfície útil de les Balears, ocupades majoritàriament per ametllers, cereals, lleguminoses, farratge, oliveres, figues de moro, taperes, part de cítrics i alguns fruiters (p.e. l'albercoc) que per regla general no són ni poden ser econòmicament rendibles". I hi afegeix: "igualment és un problema la ramaderia semiextensiva de boví, oví, caprí i part de porquí que es troba lligada a gran part d'aquests conreus no rendibles". I, sens dubte, un altre gran problema són les 175.000 hectàrees forestals, el 35% de la superfície de l'arxipèlag) que no només no produeixen rendes, sinó que provoquen despeses que sovint no poden ser assumides per la propietat.

Tots els experts del sector agrari coincideixen en aquest mateix parer: hi ha una petita part de l'agricultura i de la ramaderia que pot ser rendible si aporta un valor afegit o va lligada a la indústria agroalimentària (com és el cas del vi) i que, per tant, té vida pròpia. Olascoaga és encara més pessimista que la Prefectura Regional d'Agricultura i calcula que només el 4% de la superfície agrària de les Balears és rendible. "La resta -conclou- ni ho és, ni té possibilitats de ser-ho en el futur. En aquest sentit, una anàlisi complementària ens du a conèixer que el 60% de la producció final agrària (21.000 milions de pessetes el 1997) corresponia a fruites i verdures que ocupen el 9% de les terres de conreu, mentre que menys del 6% correspon a ametllers, cereals i lleguminoses, que constitueixen el 54% del territori útil. La resta, el 37%, només produeix un 1%.

LA DEFENSA DE L'ENTORN, L'ALTERNATIVA

Tot plegat ens du a considerar que l'única possibilitat d'assegurar la supervivència del sector agrari és, justament, la defensa de l'entorn natural. La política de la Unió Europea és cada cop més mediambientalista i, per això, cal pensar que es podrà trobar més suport per la via administrativa. Un objectiu concret hauria de ser la millora de la renda pagesa, per fer atractiva aquesta activitat. La població pagesa ha minvat de forma alarmant, i s'ha situat a principi d'any entorn de les 7.500 persones, d'acord amb les dades de la Seguretat Social, on hi trobam 5.700 persones en el règim especial, 1.600 com a autònomes i 1.200 assalariades, de les quals la meitat són estrangers (la major part marroquins). Aquest és el sector que els governs, el darrer del PP i l'actual del Pacte de Progrés, han considerat estratègic. Hi ha raons per a aquesta consideració, raons de tipus cultu-

El reg ecològic, a debat

Optimitzar els recursos hídrics que utilitza l'agricultura, aquesta és la intenció de les Jornades sobre Ús Ecològic de l'Aigua que se celebraran a Can Tàpera el pròxim mes de setembre. Les organitza la Conselleria d'Agricultura, la Societat Espanyola d'Agricultura Ecològica i "SA NOSTRA".

Durant les jornades es parlarà del balanç hídric de les Balears i en concret l'ús que en fa el sector agrari. També s'analitzaran els darrers informes relatius al canvi climàtic i la seva incidència sobre l'agricultura mediterrània i es visitaran tant les dessaladores com els enginyers hídrics -sínies, síquies, molins...- que formen part del regadiu tradicional de les Illes. Un repàs, en definitiva, entre les tecnologies del passat i les del present per trobar un punt d'equilibri en el camí cap al futur.

ral, incloses molts dels costums tradicionals i un ric tresor etnològic, i també raons econòmiques i socials que creuen necessari un desenvolupament territorial més equilibrat.

La major part de la superfície agrària de les Balears pot semblar no rendible, però com dèiem abans, realitza un servei públic que no té preu. El Pla de desenvolupament rural presentat pel conseller d'Agricultura, Mateu Morro, preveu una inversió de devers vint-i-cinc mil milions de pessetes per a la millora de les infraestructures, i d'altra banda, tant des de la Conselleria de Turisme com des de la de Medi Ambient es reconeix públicament el paper que l'agricultura i la ramaderia tenen per a la conservació de l'entorn. Una part del fons turístic previst pel Govern i que en part s'ha de finançar amb l'ecotaxa, té l'objectiu de rescatar aquelles possessions d'alt valor natural que no puguin ser rendibilitzades per la iniciativa privada. Però el problema requereix una intervenció extensiva a tota la societat i d'aquí, l'oportunitat del Primer Congrés Rural, l'objectiu del qual hauria de ser el pacte intersectorial. Un compromís ferm del conjunt de la societat i de tots els sectors envers la ventafocs econòmica de les Illes, la ventafocs condemnada a conrear el paisatge sense contraprestacions i amb l'única esperança d'un príncep que mai no arriba.

Jaume Grimalt, enginyer agrònom, és el cap de l'àrea d'Agricultura, Pesca i Alimentació de l'Administració Perifèrica, forma part del comitè organitzador del Primer Congrés Rural de les Illes Balears i, privadament, és un dels impulsors de Mestall, un grup d'opinió que es reuneix mensualment per debatre qüestions relatives al món agrari. Fora vila és la seva feina i la seva passió i, com a tal, s'ha manifestat reiteradament a favor de la supervivència d'una activitat que és quelcom més que un sector econòmic. Tal volta és per això que creu que, com ha succeït altres vegades, aquest pic la pagesia també en sortirà.

Més que un sector econòmic

S.V.

-A la presentació del congrés vostè afirmà que potser l'agricultura travessi el pitjor moment de la seva història...

-Sí, però pens que aquesta suma de desgràcies pot tenir un aspecte positiu, pot provocar una reacció en el sector, com ja ha succeït en el passat. Pens, per exemple, en la fil·loxera, que va transformar radicalment el paisatge agrícola de Mallorca, o en la caiguda dels preus de l'ametlla o de l'albercoc, en la pesta porquina... i fins i tot en la necessitat d'adaptació a les polítiques comunitàries. En definitiva, el camp balear ha de ser conscient que amb la globalització dels mercats res no tornarà a ser igual, però que l'actual crisi alimentària, provocada per les vaques boges, pot fer que el consumidor miri amb més interès el seu entorn immediat. I aquí, amb una producció de qualitat, la nostra pagesia pot tenir una nova oportunitat.

FALTA DE COMPETITIVITAT

-Quins són al seu parer els principals mals de l'agricultura balear?

-En línies generals hauríem de parlar d'una falta de visió política, de liderat i de manca de definició d'objectius. En definitiva, no hi ha una política agrària definida. I a això, indiscutiblement, s'ha d'afegir la manca de competitivitat de la major part de les explotacions agràries, unida a factors de caràcter social com és la forta pressió del sector turístic. Hi ha una població envellida que, a més a més, no té il·lusió, perquè el seu ofici de pagès ha perdut tot el prestigi social que tenia en un passat encara no massa llunyà. Tot plegat fa que no hi hagi idees innovadores.

-Però a pesar de tot diu que no s'ha de caure en la desesperança.

-És clar que no, entre d'altres coses perquè la crisi de confiança que pateix la societat envers els aliments només es

pot superar amb confiança en els seus proveïdors immediats. I d'altra banda, aquesta mateixa societat cada pic pren més consciència que el sector agrari és, sobretot, un conservador de l'entorn i que aquesta és una feina que ha de ser compensada per la resta de sectors econòmics.

REFLEXIONAR SOBRE LA MULTIFUNCIONALITAT

-Ho creu possible?

-No es tracta de creure-ho, sinó de saber que no queda més alternativa. Avui en dia no podem reinventar la figura del pagès, tal com l'hem coneguda tradicionalment, ni pensar que haguem de convertir els pagesos que queden en jardineros o en funcionaris, tot i que són dues professions prou dignes i respectables. En el futur la professió de pagès ha de ser una síntesi, un punt d'unió, entre la de productor agrari pròpiament dit i la de conservador de l'entorn. Vaja!, que no només ha de produir verdures, blat o criar un vedell, sinó que ha de tenir cura del territori. I això s'ha de pagar, no creu?

-Com es pot produir aquesta síntesi?

-Cal reflexionar sobre la multifuncionalitat de l'activitat agrària, un concepte cada vegada més arrelat a la política comunitària i que a les nostres illes passa per considerar quins són els beneficis que aporta a la societat. En els anys quaranta i cinquanta la seva principal ocupació era alimentar la població, però avui i aquí, aquesta funció ja no és essencial. En canvi, tothom és conscient de la necessitat de conrear el camp i de tenir cura del paisatge, una feina que proporciona a la societat uns beneficis de vegades intangibles, però que són reals. Això fa que l'única sortida possible per a l'agricultura sigui la del diàleg intersectorial.

L'AIGUA I L'APROFITAMENT AGRARI

-En darrer lloc, podem parlar de l'aigua. Es culpa l'agricultura d'un consum excessiu...

-Això no és veritat. Amb els comptes de l'aigua es fan càlculs erronis. Jo sempre he dit que l'aigua no es consumeix, sinó que s'utilitza i s'embruta. O es tira a la mar, que és allò que mai no fa l'agricultura. En el cas del proveïment a la població, precisa d'una complexa depuració posterior, però pel que fa al sector agrari la major part de l'aigua utilitzada enriqueix posteriorment els aqüífers, és a dir, que dona resposta a un cicle natural. De totes maneres, quan es diu que l'agricultura consumeix més de la meitat dels recursos hídrics de les Illes i es contraposa aquesta afirmació al fet que el sector només aporta un 1,5% del producte interior brut, es falseja la realitat. D'entrada cal dir que l'agricultura cada vegada empra més aigua depurada. I sobretot, la realitat és que sense agricultura no existiria el paisatge rural tal com el coneixem i que, entre d'altres coses, permet que el turisme obtengui el 80% del PIB. Fem primer aquesta reflexió. Analitzem quina és l'aportació real del sector agrari a un desenvolupament sostenible de les Illes i, després, discutirem si es fa o no una utilització abusiva dels recursos hídrics, la qual cosa no vol dir que no s'hagi d'optimitzar aquesta utilització, però aquesta és una premissa que val tant per a l'agricultura, com per al turisme o per al subministrament a la població.

"Tots els sectors econòmics han de contribuir a salvar l'agricultura"

Antoni Oliver

Ramon Orfila és actualment batle de la localitat d'es Mercadal a Menorca. Té una llarga trajectòria a la política com a diputat i com a conseller del Consell de Menorca. Compagina el seu càrrec de batle amb la presidència del Consell Agrari. Troba que l'agricultura a Menorca i a Mallorca pateix la crisi més greu de tots els temps, que tocarà fons per anar a altres plantejaments i que la societat i tots els sectors econòmics s'han d'implicar en la recuperació del sector agrícola, per salvar una cultura, un paisatge i una activitat econòmica que va més enllà de la producció d'aliments, que ha estat el bressol de la cultura.

llengua blava i les vaques boges, han representat un gran problema per als agricultors, perquè s'han hagut de sacrificar animals i han significat dificultats per al moviment d'animals entre explotacions i entre zones i regions de la Unió Europea i al mateix Estat espanyol, i, sobretot, han generat una desconfiança en el consumidor cap a la carn de mè i de vaca. Les carnisseries han tengut una baixada a les vendes fortíssima que les ha deixat en una situació greu. Hi ha d'haver unes actuacions de l'Administració perquè es recuperi la confiança del consumidor en la carn, amb la garantia que està suficientment controlada perquè es pugui consumir sense perill. D'altra banda s'ha d'ajudar en els processos de comercialització, de tal manera que sigui el sector que, d'alguna forma, se'n dugui els beneficis que es produeixen en el moment que es comercialitzen aquests productes agroalimentaris.

AGRICULTURA ECOLÒGICA

-Com es pot fer això?

-Això implica incrementar qualitats, potenciar i donar resposta a noves demandes, com l'agricultura ecològica i que aquestes qualitats es controlin de forma molt satisfactòria, i això s'ha de fer amb

-Com veu el futur de l'agricultura a les Illes?

-El futur de l'agricultura depèn de l'actitud que la societat de les Illes en el seu conjunt tenguí cap a aquesta activitat que ultrapassa el que és només una activitat productora d'aliments. Parlem d'un sector econòmic que aporta un percentatge petit al producte interior brut, però que a canvi fa una cosa molt important que és condicionar el paisatge de les Illes i configurar també elements culturals, de tradició, antropològics que no es poden deixar perdre de cap manera. Per tant, si l'escenari en què ens movem és una societat, la de les Illes, amb les seves institucions per davant, que vol apostar pel manteniment del paisatge i de l'activitat agrària ramadera, en aquest cas les Illes tenen un futur per a l'agricultura.

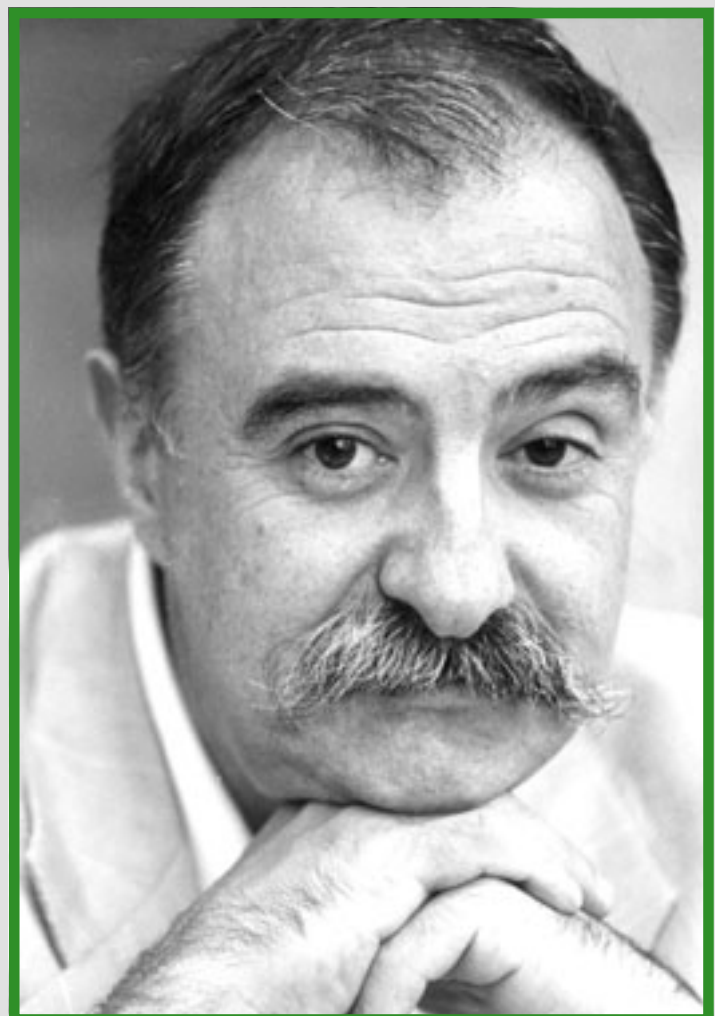
-Quin moment passa el sector agrícola a l'actualitat?

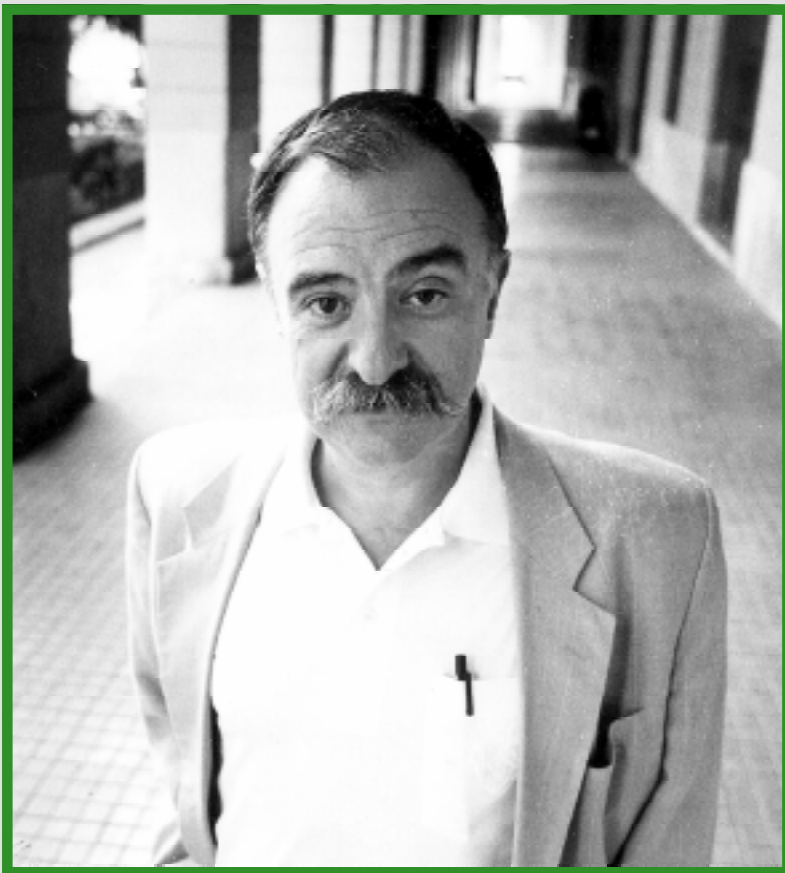
-Passam per un moment de dificultats especialment greus, possiblement pel camí quedarà molta gent. Ara hem arribat a un moment àlgid d'aquesta crisi que ha afectat el sector en aquests darrers anys, però es podrà remuntar i tindrà una sortida.

CRISI DE LES VAQUES BOGES

-Quines iniciatives creu que faran viable el manteniment del sector?

-El tema és fer una aposta per la qualitat. Les dues darreres crisis que han afectat la ramaderia, essencialment, la

la promoció de mecanismes com les denominacions d'origen o denominacions específiques, que donen més satisfacció al consumidor en el sentit que té la certesa que el que consumeix està en condicions i té un nivell de qualitat garantit. Encara que, vull dir, tot això no és cap solució màgica. No tots els agricultors poden començar a fer

"Al Consell Agrari s'ha produït un canvi substancial. Aquesta necessitat d'ajuntar esforços per sortir de la crisi és palpable, es toca amb la mà als debats en el si del Consell. Hi ha idees, i veig una Administració receptiva i un sector molt disposat a aportar les seves energies, i una energia important és la de la imaginació".

sòl i que ha de continuar així.

-Quin és el paper que ha de jugar en tot això l'Administració?

-L'Administració i també la ciutadania han de començar a

pensar que el manteniment d'aquest paisatge és cosa de tots, a les Illes vivim essencialment de la comercialització d'aquest paisatge, el seu manteniment té un cost i s'han de dedicar esforços econòmics al manteniment del sector, perquè l'agricultura, a més de produir aliments, fa de mantenidor del paisatge, encara que a mi no m'agrada l'expressió de jardiner del medi natural. En aquests moments a la Unió Europea es fa un replantejament de la política agrària i ramadera en el seu conjunt. La producció ha estat molt intensiva i això ha generat els problemes als quals ens enfrontam avui, i ara s'haurà d'apostar per "extensificar" la producció i per tant fer-la menys dependent de determinat tipus de consum d'aliments. Aquest canvi que es genera a Europa és ara als seus inicis, si no hagués aparegut el tema de la febre aftosa estaria bastant avançat, s'ha de produir també a les Illes. S'ha d'obrir un debat sobre el futur de l'agricultura a les Balears.

-Ara hi haurà el Congrés del Món Rural, tal vegada seria bo engegar aquest debat?

-El desafiament d'aquest congrés serà de ser capaços de donar resposta a aquest plantejament, en el sentit d'estudiar quines són la ramaderia i l'agricultura possibles a les Illes.

-Això què implica, bàsicament?

-Això implica moltes coses. Implica la relació de l'agricultura amb el medi ambient. Implica la relació de l'agricultura amb el consum d'aigua, del turisme amb la qualitat de vida dels que viuen de l'agricultura per assegurar el manteniment d'aquesta activitat econòmica... Si som capaços de posar tot això sobre la taula i d'obrir aquest debat al Congrés Rural, crec que haurem avançat, s'haurà aprofitat una ocasió. Parl des de fora del sector, encara que és un sector que m'estimo i amb el qual he tengut relació durant anys... el sent com a propi. Com a idea d'esperança vull dir que de les grans crisis han sortit els grans avanços de la humanitat. Fins i tot quan hi ha hagut una gran guerra, aquest fet lamentable ha implicat un canvi, per exemple quant a ciència, i també s'ha constatat que després d'aquests fets catastròfics s'han donat a vegades avanços socials, com per exemple la incorporació de la dona a determinades activitats, i altres qüestions. Al sector agrícola i ramader es pateix la crisi més gran dels darrers anys, pràcticament en un segle no hi ha hagut una crisi tan grossa. Si ara hem tocat fons i hem arribat al punt més greu de la crisi, s'ha de veure com es remunta.

ELEMENTS PER A L'ESPERANÇA

-Encara que el PIB agrícola sigui pot significatiu ha tengut una tendència a créixer, això dóna un lloc a l'esperança?

-Hi ha elements d'esperança. En el seu moment, fa uns anys, es va produir el gran debat sobre si el turisme és el germà gran i ha de donar la mà al germà petit que és l'agricultura. Això va ser un debat intens durant mesos, al Parlament, etc. En aquests moments això es comença a fer així. D'una banda els sectors de l'hostaleria i de la restauració entenen que és més garantia consumir els pro-

ductes de les Illes, que són més controlables des del punt de vista de la qualitat i de la salubritat, que no els d'altres llocs. D'altra banda també s'ha d'entendre que ens jugam la gallina dels ous d'or, i no la podem sacrificar, i que per això hem de mantenir el paisatge. Hem de comprendre que la societat no podrà tenir tants de jardiniers del medi natural com els que es necessiten per fer una labor que ara fan els agricultors. Fa uns dies un articulista es demanava si s'haurien de posar vaques de cartó pedra al camp perquè els turistes no perdessin aquesta imatge de les Illes Balears. Segurament això és una reducció a l'absurd, però, en definitiva, el plantejament que hem de fer és que si volem continuar venent aquest paisatge haurem de mantenir el sector agrari per no perdre elements mediambientals i culturals. I per mantenir la vida d'un sector que fa una aportació important, encara que no econòmica, hem de jugar fort des de l'Administració i des de la societat en el seu conjunt. Hotelers i restauradors comencen a entendre aquesta qüestió. A Menorca s'han donat experiències interessants de principis d'acord en aquest sentit: hi ha restaurants que garanteixen que donen carn engreixada i sacrificada a Mallorca i a Menorca... per aquest camí s'ha d'anar.

-Aquesta manera de produir tan intensiva és molt difícil d'aturar?

-Sí, però segurament hem arribat a tocar fons i s'ha d'entendre que també hem d'atendre els problemes que tenen altres sectors que llinden amb l'agrari. Per exemple, el de les carnisseries. Hi ha una xarxa de carnisseries que trossegen la carn i la preparen per al consum. Ara desapareixen carnisseries de forma constant. Els grans centres comercials acaben per no comprar la carn aquí, sinó que la compren fora, tot això implica més problemes per al manteniment del sector.

-També desapareixen botigues i petits comerços.

-I a més tenen la tendència a no comprar productes d'aquí. També els ciutadans cada vegada més han d'exigir saber com s'ha fet el producte que consumeixen, si es transgènic o no, etc... i això afavorirà l'agricultura tradicional i les petites economies del sector agroalimentari de les Illes. Hi ha d'haver ajudes, per exemple l'Ajuntament d'es Mercadal, i no em vull posar una flor com a batle del poble, perquè la decisió va ser presa per unanimitat de tots els grups, va decidir rebaixar en un 90% l'IAE de les carnisseries, és una mesura quasi simbòlica, però ha d'anar acompanyada de més mesures i, sobretot, ha de ser demostrativa d'una determinada sensibilitat de l'Administració. Si desapareix una carnisseries, o un petit comerç, vol dir que no compraran carn i el comerç no comprarà productes agrícoles que es produeixen aquí i la gent comprarà a un supermercat que no se sap molt bé on compra els seus productes, moltes vegades fins i tot fora de l'Estat espanyol... compren a Nova Zelanda, etc... és una cadena. La globalització ens amenaça d'aquesta manera.

ENFRONT DE LA GLOBALITZACIÓ

-Globalització que incideix, d'altra banda, negativament en tot el que vostè planteja?

-Hem d'entendre que és cert que anam contra corrent. El manteniment del sector agrícola té una complexitat enor-

me. Però, si som conscients dels valors que es podrien perdre si deixàssim que desaparegués, sabem que hem d'apostar de forma decidida pel seu manteniment.

-Pot desaparèixer tota una cultura?

-Una cultura industrial, segurament al cap de pocs d'anys d'haver desaparegut podria renèixer, en canvi una cultura agrària, i sobretot una cultura ramadera, és quasi impossible que es torni a reproduir, perquè es perden moltes coses. Per exemple, a la ramaderia es perd l'aclimatació dels animals a la terra, que és fruit de molts d'anys de ser a aquesta terra. Per exemple quan duen bestiar de fora a Menorca, s'ha d'acostumar a les paparres que és una plaga endèmica que no es pot eradicar. Per tant, o els animals s'acostumen a les paparres i creen anticossos i una resistència, o acaben per morir o per tenir molts de problemes. És a dir, que la ramaderia és el producte de l'aclimatació del bestiar i si desaparegués seria molt difícil que tornàs a introduir-se. En aquest sentit ens hi jugam el futur. L'Administració, la ciutadania en general, els altres sectors econòmics, tots han de ser conscients dels problemes i apostar fort pel manteniment d'aquest sector que encara que aporta molt poc al producte interior brut, sí que aporta molt en altres aspectes, i això s'ha de valorar.

-Tal vegada seria qüestió d'aplicar un altre tipus d'economia, més a petita escala.

-El que és clar és que la lluita contra la globalització és cada vegada més difícil. Han desaparegut les fronteres per a la circulació de productes i és molt difícil resistir-s'hi. Però s'han de prendre algunes iniciatives. A Menorca no hi ha, per exemple, la cultura que té Mallorca dels mercats que se celebren a quasi tots els pobles. Bé, a Menorca no hi havia mercats i se'n va començar un a Ferreries. Llavors jo era conseller d'agricultura del Consell de Menorca i vàrem fer un plantejament senzill, que no pretenia salvar el sector agrari..., però dos o tres pagesos que hi anaven varen reconèixer que treien més benefici de la venda directa que d'un altre tipus de venda i que això els salvava. Inicialment això va ser la salvació de dos o tres pagesos, no de tot el sector ni molt menys. Però a partir d'aquí, i perquè hi havia demanda, un grup de pageses, de madones, es va posar d'acord i varen crear una cooperativa d'elaboració de melmelades i aquesta cooperativa va tenir una empenta prou important. Això demostra que una petita actuació, potenciar un mercat, fer possible que hi hagi venda directa de productes de la pagesia, ha dut conseqüències per salvar set o vuit finques. Iniciatives d'aquest tipus n'hi hauria d'haver cent. El que importa és posar en marxa la imaginació.

"L'Administració i també la ciutadania han de començar a pensar que el manteniment del paisatge és cosa de tots, a les Illes vivim essencialment de la comercialització d'aquest paisatge, el seu manteniment té un cost i s'han de dedicar esforços econòmics al manteniment del sector, perquè l'agricultura, a més de produir aliments, fa de mantenedora del paisatge".

ELS AGROTURISMES, COMPLEMENT PER A LA RENDA

-Quines altres coses serien factibles, agroturisme, etc?

-El tema d'agroturisme pot ser adequat, si no és una excusa per transformar-lo en turisme rural, que és una altra cosa amb un plantejament absolutament diferent. Fer hotelets al camp no és la sortida a la situació. El tema és que la pagesia tenguí rendes complementàries que poden venir

d'una banda o d'una altra, però s'ha d'augmentar, en conjunt, la renda del pagès. Respecte de l'agroturisme, no és una mala solució. Per exemple, Menorca és sembrada de jaciments arqueològics. Quan una agència turística munta una excursió per veure tres monuments arqueològics, l'excursió pot acabar a la finca més propera on, simplement, es pot fer un berenar. Aquest berenar el capvespre es pot fer amb productes de la finca i representar un ingrés complementari important, perquè segurament la salva, i li dóna rendibilitat suficient per compensar la poca rendibilitat de l'explotació agrària com a tal. Aquest és un exemple d'agroturisme que sí s'hauria d'impulsar. Hi ha coses que es comencen a fer a determinades finques, és un bon camí començar a diversificar determinades produccions: n'hi ha que treuen un ingrés complementari prou important amb la cria de cavalls. A Menorca hi ha més de mil cavalls que són al registre morfològic de la Raça Cavall Menorquina i això representa uns ingressos considerables per als criadors. S'ha d'anar cap aquí.

No tothom ha de criar cavalls o organitzar berenars, perquè sinó es produeix una inflació de l'oferta, però sí que s'ha de diversificar amb imaginació. Segurament hi haurà gent que quedarà pel camí en aquest procés de replantejament del sector agrícola i això ho lamentarem moltíssim. Però, ja ho he dit, i em fa mal repetir-ho, tocam fons d'una crisi important.

També hem de dir que ara qui surt d'una finca ho té més fàcil que abans. Ara un pagès que deixa de fer de pagès tot d'una troba feina de jardiner,

per exemple, a una urbanització o a una zona hotelera, immediatament el pagès que vol deixar la finca té aquesta oferta. És més fàcil sortir, però la gent que fa feina al camp, que encara és al camp, malgrat tot, hi és perquè l'estima.

L'altre dia em va telefonar un propietari d'una finca, supòs que simplement per comentar una cosa i treure's de dins allò que li sabia greu, i em va dir que el seu pagès feia de camioner i guanyava una quantitat, i que d'ençà que treballa a la seva finca hi perd doblers, trenta o quaranta mil pessetes mensuals. Això és molt. Aquest propietari em deia que hem de fer el possible, el que sigui, perquè no hi perdi i perquè no se'n torni a fer de camioner. Aquest pagès s'estima més fer de pagès, és al camp perquè té una vocació clara, s'estima el camp, els seus pares eren pagesos i estima la feina, vol viure aferrat al paisatge i no a la carretera, amb l'angoixa de fer de transportista. Té ganes de recuperar un mode de vida determinat, però no ho farà si arriba a la conclusió que no pot sobreviure a la pagesia.

-Creu que aquesta crisi del sector agrícola i ramader farà, per exemple a Menorca, que l'economia de l'illa s'encamini, definitivament, cap al turisme, provocarà un creixement de la construcció etc.?

-L'economia de Menorca s'ha abocat al turisme i a la construcció. Però, per sort, no crec que s'encamini a construir més, perquè totes les administracions, les locals i l'autonòmica insular, tenen molt clar que no es pot continuar creixent de la manera desordenada com s'ha fet fins ara. S'aposta per posar uns límits al creixement. Hi ha una moratòria que afecta la vorera i que afecta moltes places turístiques i hi ha una voluntat d'intentar anar cap a un turisme de qualitat. A nivell d'Administració i de sectors econòmics es veu això cada vegada amb més claredat i és important. Fer desaparèixer el sector agrícola voldria dir donar més pressió als altres sectors, això és cert, però tampoc no parlem d'una quantitat de gent tan gran com per ser molt significatiu. El percentatge de gent que fa feina al camp en aquests moments respecte de la resta de sectors econòmics és tan petit que no seria significativa la injecció de gent, de mà d'obra, a altres sectors. Ara qui dóna resposta a la demanda de mà d'obra és la immigració. En aquests moments un dels problemes més grans que hi ha a Menorca és que els immigrants que vénen a fer feina de temporada, tant a la construcció com al turisme, no troben habitatge, això vol dir que l'allau de gent que ve de fora és gran. Crec que si el sector agrari ha de minvar una mica més encara per poder subsistir, doncs minvarà, ja ha passat i enguany hi haurà gent que tirarà la tovallola, però l'Administració hauria de ser capaç de mostrar a la gent que hi ha lloc per a l'esperança.

El Congrés Rural pot servir per fer aquests nous plantejaments, si ho aconsegueix i implica tots els sectors, remunterem la crisi, perquè més avall ja no es pot ser. Les Illes estan afectades per una crisi agrícola molt greu, i si són conscients d'aquesta gravetat, han de cercar sortides.

-Quin paper tindrà en la solució de la crisi el Consell Agrari?

-Al Consell Agrari s'ha produït un canvi importantíssim, substancial. Aquesta necessitat d'ajuntar esforços per sortir de la crisi és palpable, es toca amb la mà als debats en el si del Consell. Hi ha idees, i veig una Administració receptiva i un sector molt disposat a aportar les seves energies i una energia important és la de la imaginació. Si som capaços d'assumir que la crisi és greu i que és necessari trobar sortides, ja tenim una part de la solució. Encaram el problema amb una actitud positiva, conscients de la gravetat, però també amb la voluntat de sortir-ne.

"S'ha d'entendre que ens jugam la gallina dels ous d'or, i no la podem sacrificar, i que per això hem de mantenir el paisatge. Hem de comprendre que la societat no podrà tenir tants de jardiniers del medi natural com els que es necessiten per fer una labor que ara fan els agricultors".

"El futur és l'agricultura integrada, la que utilitza tècniques industrials que no són agressives amb el medi ambient. La seva funció és produir aliments sans i suficients, si no el món acabarà a llosques". És una de les tesis principals del nou secretari general d'ASAJA, l'associació de propietaris rurals i pagesos, la més combativa, ara que tantes circumstàncies agreugen els problemes que sempre ha patit l'agricultura. I en aquesta tesi la

Libertat protegida per als propietaris

Gina Garcias Sansaloni

confrontació amb el que anomena "ecologisme polític" és manifesta. No només en contra dels crítics amb l'agricultura intensiva: "L'agricultura ecològica no és possible més que com a conversa de saló. Si es generalitzàs tornariem a passar gana", sinó també contra els que reivindiquen una preservació integral del territori: "Què farien, ells, si tenguessin 50 quarterades devora la mar? Els propietaris no volen ni sentir parlar de parcs naturals".

-Vostè es considera pagès?

-Som pagès i fill de pagesos. Per circumstàncies de la vida, em dedic a la gestió agrícola, però també agaf el tractor i la recol·lectora. Venc d'una família que sempre ha cultivat cereals, el meu germà petit du directament

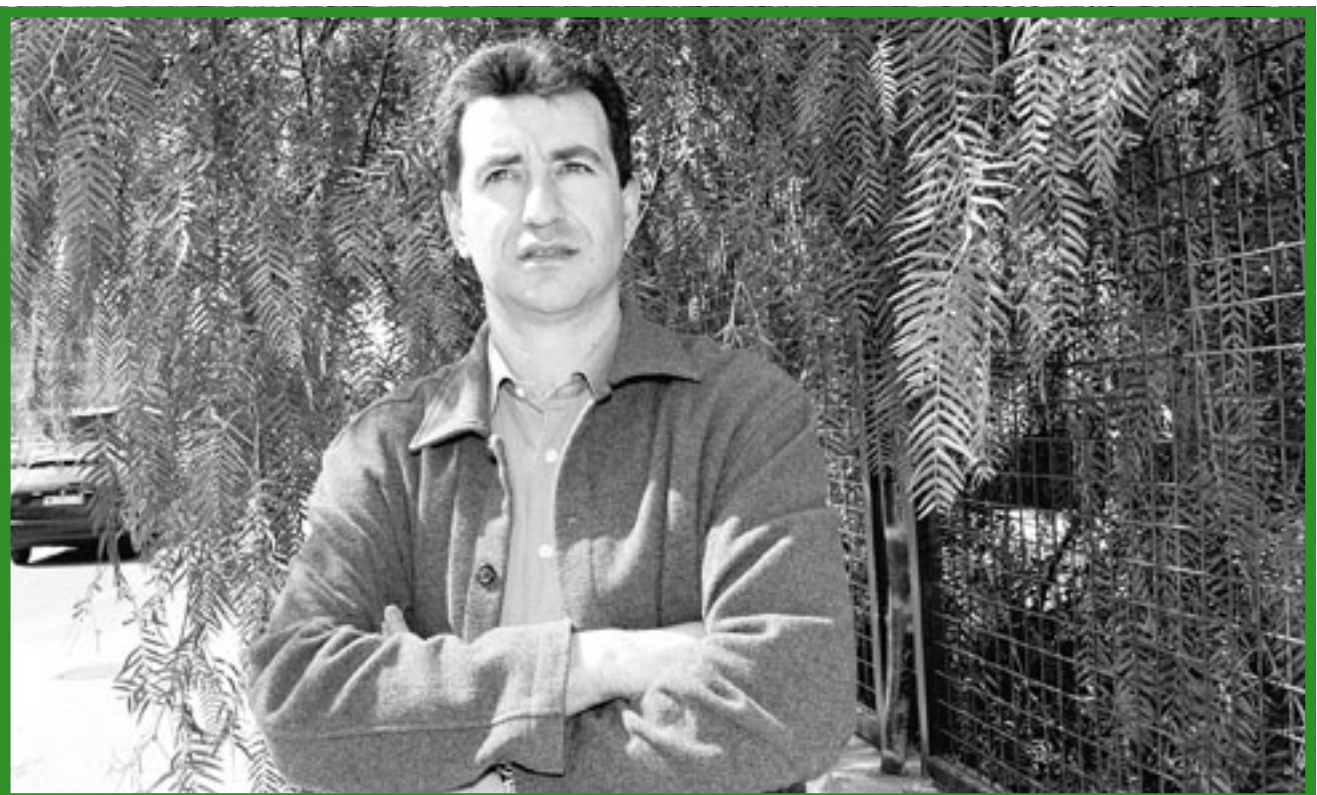
l'explotació, llaura, sembra, etc. I jo, com que des que hi va haver la reforma de la política agrària comuna del 92, ens ha vengut una quantitat de paperassa impressionant, jo m'he anat dedicant al tema de la gestió.

-Quin és el perfil diferenciador d'un militant d'ASAJA d'un d'Unió de Pagesos?

- A ASAJA hi ha pagesos, tan bons o més que els afiliats a Unió de Pagesos. En tenim bastants més que ells. Però a més, nosaltres no tenim cap inconvenient per afiliar també els propietaris, mentre que a Unió de Pagesos hi ha només pagesos. Pensam que la pagesia no ha de ser exclusiva de la gent que es dedica a cultivar la terra, sinó que hem d'estar oberts a tothom.

-Un dels principals problemes de l'agricultura és la pressió immobiliària, que fa que el sòl rústic es vegi com a sòl residencial.

-A vegades es parla sense estar informat. Ja vaig dir, a les reunions del Congrés Internacional de l'Aigua que organitzà "SA NOSTRA" fa uns mesos, que hem de ser més seriosos. Avui el 85% del territori és agrícola i, fins i tot sense comptar les moratòries, només hi ha previst un 15% de sòl d'urbà o urbanitzable. No n'hi ha més. En canvi hi ha una psicosi que es construeix per tot, que fa por. Ja parlarem sobre si ens interessa o no que el nostre sòl es consideri residencial. Però d'entrada, que quedi ben clar que el 85% del sòl és rústic i només el 15% és urbà. Sobre si s'ha de preservar i protegir aquest 85%, ja en parlarem. Però d'entrada, les coses clares. En tot, perquè tampoc no pot ser que se'ns critiqui, als pagesos, com si fóssim els grans consumidors d'aigua d'aquesta terra. On anam a parar!

-Parlem sobre si hem de preservar el vostre sòl.

-Parlem-ne, si tu tens una finca, i per preservar-la li liven tot el valor, amb qualque cosa t'han de compensar. Aquí hi ha la discussió. Tothom que ha tengut una finca a la vorera de la mar ha pogut construir tot el que ha volgut, i ara, aquests mateixos, diuen que l'interior no s'ha de construir... D'acord, en podem parlar. Però no perquè uns hagin fet uns excessos, ara han de pagar uns altres. O és que perquè les voreres puguin guanyar més doblers, els d'enmig hem de continuar sense guanyar un duro?

-A què es refereix, quan diu "en podem parlar"?

-Vull dir que nosaltres en cap moment no hem dit que volem urbanitzar el sòl rústic. Ans al contrari. Jo crec que el problema mental el tenen altres organitzacions, altres àmbits a nivell polític i social.

QUALIFICACIÓ I ÚS

-Tal vegada li hauria de fer la pregunta d'una altra manera. El problema no és la qualificació del sòl, rústic o urbà, sinó el seu ús, que en qualsevol cas passa a ser residencial, i a encarir-lo. És això el que vol el pagès, o els socis d'ASAJA, volen que abaixin els preus, perquè el sòl sigui accessible per al concepte clàssic de pagès, per al cultiu agrícola?

-Ja, ja. També podríem parlar de si a mi m'interessa tenir vint anys i jugar amb el Barça... El món va per on va. La resta són filosofies. No conec cap fatxenda avantguardista, ni ecologista, que tinguin un terreny i que si li posen cent milions de pessetes damunt la taula no els vulgui. Hi ha molta d'hipocresia. S'acusa els pagesos de vendre la terra, i s'oculta que la venen perquè la terra no dona. Ningú no té ganes de vendre la terra, perquè per a nosaltres, per als mallorquins, la possessió du un sentiment molt arrelat des de fa molts d'anys. Som una illa. Jo no tenc interès a urbanitzar. El nostre únic interès és que la terra no ens costi massa doblers.

LES DIRECTRIUS EUROPEES

-Europa és la que marca la política agrària. I diu, volem que els pagesos siguin els que tinguin cura de la natura.

-No ho diran de nosaltres!, ni saben que existim. De fet a la Península creuen que aquí no hi ha agricultura. Europa marca unes línies generals, que per ventura tenen un sentit per a Alemanya, i les marca per a tot-hom, tot i que per a nosaltres no tinguin ni cap ni peus. Europa té clar que hi ha productes excedents, com són els cereals, i paga perquè es deixin de conrear. I compensa unes rendes, perquè el blat, per exemple fa quatre anys anava a 15

pessetes i ara va a 20. S'ha multiplicat per 0,4, mentre que la mà d'obra s'ha multiplicat per 8. Un jornal valia 1.000 pessetes i ara, si el trobes, en val 8.000. Els costos han pujat una barbaritat. Europa compensa rendes al pagès perquè vostè pugui comprar una barra de pa a un preu assequible, i no a 600 pessetes, que és el que li hauria de costar.

-Quin és ara el principal problema dels propietaris agrícoles.

-No vull parlar dels propietaris, que a vegades cultiven les terres i a vegades les lloguen. El principal problema dels pagesos és la manca de rendibilitat de l'agricultura. Tothom en fuig. Els joves ja no s'incorporen. La població agrària envella i es redueix. Aquesta rendibilitat serà molt mala de recuperar si no introduïm temes mediambientals. El 85% de l'entorn és a càrrec dels pagesos. I en aquest 85% de les terres hi ha dos cultius fonamentals, tot dos són cultius de secà, els més deficitaris de tots: els ametllers i els cereals.

L'AGRESSIÓ ECOLOGISTA

-Els socis d'ASAJA a més de sentir-se empobrits per aquest procés històric, sembla que també se senten agredits.

-Hi ha una altra agricultura, que sembla que de moment és la més viable, que és la que està lligada a l'aigua. Parlem de les hortalisses, de les patates... Tot i que un duro invertit a la pagesia mai donarà la mateixa rendibilitat que un duro invertit en el turisme... almenys aquest sector a vegades pot obtenir una mica de rendibilitat. Alguns pretesos experts pensen i diuen que els pagesos reguen a manta, que tuden l'aigua. Parlen, critiquen i no saben que entre els pagesos n'hi ha que han fet molts d'estudis per estalviar aigua i apliquen sistemes de reguiu nous. No saben que hi ha empreses a sa Pobla que tenen enterrades palanganes d'aigua a 60 centímetres per veure si se'n tuda una sola gota, i comproven que tota la que entren per regar és necessària. Hi ha pagesos que fan aquests estudis en col·laboració amb la Universitat de les Balears i se'ls posen els cabells drets quan senten les crítiques que se'ns fan. La gent de la pagesia som gent molt formada, molt més que abans, que hem assumit la necessitat d'estar alerta en temes mediambientals.

-La manca d'aigua, les epidèmies animals, han fet que s'observin amb una atenció crítica les formes de producció agrícola.

-A les conferències sobre l'aigua patrocinades per "SA NOSTRA" es varen dir algunes coses ben clares: per exemple, que la revolució verda es va basar en tres coses: mecanització, adobs i fitosanitaris. I per què es va fer aquesta revolució? Perquè cada vegada hi havia més gent al món a la qual s'havia d'alimentar. Quant a l'epidèmia de les vaques boges, els nord-coreans varen donar una bona lliçó a aquests nous rics carregats de manies: va ser quan varen demanar als alemanys que no es matassin pus animals, que els enviassin la carn, que s'estimaven més que un entre un milió morís d'encefalopatia espongi-forme que no que tots morissin de gana. Hi ha molta fam al món, mentre a algunes bandes es destrueixen els productes.

-Podem fer una segona revolució verda amb més aigua?

-Jo crec que no, al contrari, no la podem malgastar més. Podem fer una segona revolució verda amb més mecanització

Gabriel Company, secretari general d'ASAJA des de fa aproximadament sis mesos, va néixer a Sant Joan fa 37 anys. Diplomàtic en ciències empresarials, és casat i pare de tres filles, a les quals intenta inculcar els antics valors de la pagesia amb què es va fer un home. Es considera pagès de tota la vida, en el sentit més positiu del terme. "Estic orgullós d'haver nascut a la pagesia. Enyor tots aquells valors, que cada dia es perden, com aturar-te a fer una xerradeta amb un veí que passa, seure devora la foganya i escoltar el padrí. Tota la societat mallorquina era pagesa fa només cinquanta anys i sembla que ens en hem oblidat", es lamenta. Gabriel Company ha assumit la direcció d'ASAJA en una etapa de forta confrontació amb el Govern nascut del Pacte de Progrés, una successió que afronta amb un tarannà més moderat i dialogant. Reivindica l'honor de la propietat de la terra, la llibertat per obtenir-ne el màxim profit, i alhora reclama la protecció dels que volen fer dels pagesos els protagonistes de la preservació del medi ambient.

zació i productes químics? Tampoc, perquè no podem produir més contaminació ni afectar més la capa d'ozó. Ni les aigües subterrànies. Doncs, què hem de fer, perquè d'aquí a vint anys s'haurà duplicat una altra vegada la població mundial...? Qualque cosa hem de fer... Vull dir amb això que nosaltres estudiem el problema, i contrastam propostes i opinions a través d'Internet... Dic això perquè a la nostra associació hi ha pagesos que fan feina des de fa molts anys en aquest tema. I la gent crítica amb nosaltres ho hauria de saber.

LA CONTAMINACIÓ

-Ara s'ha sabut que a sa Pobla la terra pateix un excés de nitrats, a causa dels adobs abocats per l'agricultura intensiva. És un problema de desconeixement del pagès, de necessitat forçada per la competència, d'un excés de cobdícia, el que fa malbé la terra?

-Els possibles abusos de l'agricultura intensiva es fan per la necessitat de produir i fer rendibles aquelles explotacions. Però precisament a sa Pobla també es fan cultius experimentals i investigacions amb la col·locació de palanganes a 60 cm de profunditat per veure si es pot o no estalviar més aigua. Les patates de sa Pobla estan subjectes a un control exhaustiu per veure quins adobs les han fertilitzat, quins insecticides tenen, per controlar tot el procés de producció... Ara cercam adobs i pesticides ecològics. Però és un tema amb el qual hem d'anar alerta, perquè l'agricultura ecològica és molt guapa quan és tema de conversa de saló, però quan sortim al camp ens trobam que no produeix.

CONTRA L'AGRICULTURA ECOLÒGICA

-Els pagesos que fan agricultura ecològica han comentat més d'una vegada les pressions que pateixen de l'agricultura intensiva, que envaeix els seus mercats i els fa una competència tal que no els deixa respirar.

-Jo crec que en tot cas és al revés. Si avui hi ha una agricultura protegida és l'ecològica. Però així i tot s'ha de saber que no és la solució. L'agricultura ecològica ens durà fam. Miri, miri aquest document: està signat per un químic, un biòleg, un enginyer agrònom, un altre biòleg, una manescal... un doctor en farmàcia... nou pàgines de signatures i diuen:

"Es tiren per la borda tres segles de racionalitat que, malgrat a pesar dels benestants defensors d'una impossible Arcàdia feliç, (es refereix als ecologistes), han duit la societat occidental a un grau de benestar material sense comparació en la història de la humanitat. Ara disposam dels aliments en quantitats més que suficients, amb una varietat mai coneguda i amb unes garanties de salubritat i qualitat nutricional molt superiors a les que ha vist qualsevol altra generació humana. Confondre de forma genèrica el que és artesà amb el que és saludable ens pot donar més d'un disgust. Un formatge artesà, elaborat amb llet sense pasteuritzar o un salsitxo artesà que prescindeixi completa-

ment dels nitrats, té un risc microbiològic molt superior als seus equivalents industrials, i tot això, amb independència de dur l'etiqueta "biològic", "ecològic" o "artesà". Això no ho dic jo, ho diuen els experts. Els abusos d'uns pocs no han de posar en qüestió el sistema industrial.

-Els pagesos són víctimes o són còmplices del mal de les vaques boges, de l'ús abusiu dels antibiòtics en la producció de carn, de l'abús dels fertilitzants i dels pesticides?

-S'ha demonitzat el pagès. Comprar pinsos o altres productes autoritzats per l'Administració és fer les coses bé. S'han demonitzat les farines càrnies, i els tècnics diuen que la biotecnologia és perfectament defensible. I és gent que en sap. Els principals ecòlegs, no parl d'ecologistes, sinó d'experts en ecologia, estan molt preocupats per l'ecologisme polític que hi ha avui en dia.

-Vostès també?

-Nosaltres volem fer uns productes cada vegada més verds, més sans, però no volem estar sotmesos als capritxos de la política. Nosaltres no volem sentir parlar de polítiques, volem sentir parlar de tècniques.

-Per què es trobaren a les Balears pinsos carnis quan ja feia temps que eren prohibits?

-Era prohibit des del 94 alimentar els ruminants amb pinsos carnis. D'aquests, la Guàrdia Civil no n'ha trobat. Les fàbriques tenien permís per fer pinsos amb farines animals per alimentar altres animals. Els pagesos s'han mogut en els paràmetres autoritzats. La Guàrdia Civil fa inspeccions exhaustives des de principis d'any, no n'hi passen ni una, al ramader. Jo no defensaré cap pagès que hagi fet les coses malament.

La gent de la pagesia som gent molt formada, molt més que abans, que hem assumit la necessitat d'estar alerta en temes mediambientals.

-El consum de vedella va arribar a davallar a les Balears quasi un 90%. Ara remunta, però encara no s'ha arribat al mateix nivell d'abans. És igual si a Mallorca no s'ha trobat cap vaca malalta...

LA GLOBALITZACIÓ DE LA PSICOSI

-La globalització té aquests efectes. Hem estat víctimes de la globalització de la psicosi. Vàrem patir la llengua blava, però aquesta és una malaltia que no es pot preveure ni, per tant, evitar.

-Aquesta crisi ha posat en qüestió l'agricultura intensiva? Canviarà la demanda i per tant haurà de canviar l'oferta?, o bé els ciutadans es cansaran del tema i tot tornarà a ser com abans?

-Jo crec que ha augmentat la consciència i l'exigència d'una agricultura més sana. Però, de fet, Europa s'havia anticipat a aquests fets. Fa un parell d'anys posà en marxa el control total d'un animal des que

"Nosaltres volem fer uns productes cada vegada més verds, més sans, però no volem estar sotmesos als capritxos de la política. Nosaltres no volem sentir parlar de polítiques, volem sentir parlar de tècniques".

neix fins que arriba al punt de venda. S'Esplet de sa Pobla ja sotmet a aquest control les patates que produeix. Amb el codi de barres de cada bossa qualsevol que es connecti a Internet podrà saber quin pagès ha produït aquelles patates, on, quins adobs li varen aplicar... i tenen un control molt rigorós de les empreses que les compren. Les normes arriben fins al fet que no poden trobar gent fumant dins el sementer... Increïble! Per ventura d'aquí a vint anys aclarirem

quins interessos ocults han provocat aquesta psicosi col·lectiva en contra de la producció industrial d'aliments. Perquè el que és cert és que havien vaticinat milers de víctimes humanes de les vaques boges. N'hi ha hagut 95 casos. Qualsevol cosa és molt més perillosa que això.

-La mort és inevitable, però a ningú no li agrada pensar que la seva es deu a l'excés de cobdícia d'un altre.

-Les farines càrnies es varen començar a fer per evitar la incineració dels animals morts, que causava moltes dioxines. Ningú no va pensar que aquesta solució seria més inconvenient. Tal volta l'únic error ha estat que no es va evitar que els animals malalts s'inclouessin a aquesta producció. Jo no sé què passarà, d'aquí a uns anys, quan haguem cremat tots els animals que ens obliga la llei.

-Què seria del camp mallorquí sense la immigració nord-africana i dels països de l'Est?

-No ho sabem. S'haurien d'haver incrementat les ajudes, perquè si no el camp s'hauria despoblat. De totes formes la immigració s'utilitza sobretot a l'agricultura de reguiu, que és la que ocupa més poc territori. El futur és incert.

ELS PARCS NATURALS

-Varen fer dimitir un conseller. Amb el que l'ha succeït es duen millor?

-No és veritat, no vàrem fer dimitir Joan Mayol i ell ho sap perfectament. Mayol li ho podria confirmar. Però sí que és veritat que Joan Mayol tenia una visió que no en-

caixava a la pagesia. Patíem una sequera impressionant i semblava que la conselleria no ho volia veure. Això va dur una crispació que es va mesclar amb altres temes, com els parcs naturals que es preparaven sense tenir-nos en compte per a res. Nosaltres només demanem que hi hagi diàleg. Volem col·laborar.

-Sembla que els parcs naturals poden ser un bon negoci per als seus propietaris.

-No ho puc dir. El Govern diu que té la llei preparada, però encara no ens l'ha mostrat. No ens han dit absolutament res. No ens basta que ens donin un termini d'exposició pública. Volem dialogar des del principi. És un tema molt complicat i és millor que ningú no li vulgui afegir ni protagonismes polítics, ni personals. Als propietaris del Parc de Mondragó els han promès moltes coses, però fins ara no han rebut res. La realitat és que la immensa majoria dels propietaris estan amb la mosca darrere l'orella, amb aquest tema.

-Per què?

-No ho sé dir. Però és cert i segur que quan parles amb ells et diuen "No!". I si els demanes per què, et diuen "No!". Jo no ho sé. Vull veure quins són els projectes de cadascú. Voldria que tothom es posàs al lloc de l'altre. Que els que planifiquen pensassin per un moment què farien si tenguessin 50 quarterades a primera línia, i més, si haguessin de mantenir una família. Si a un propietari li fan això se l'ha de compensar d'alguna manera.

-De quina?

-És que no ho sé. No puc donar respostes a preguntes tan tancades. A nosaltres el que ens interessa és que tot funcioni i que el món rural i el món agrari vagin a més.

-Als discursos moltes vegades s'ha animat el sector turístic perquè estiri del sector agrari. S'ha passat d'aquestes bones paraules?

-Fa poc vàrem tenir una reunió amb els hotelers, pel tema dels bous. Les paraules varen ser molt bones. Ja ho veurem. No volem perdre de vista que l'hotelier té un negoci i que ajudarà el germà pobre mentre això no li faci perdre doblers.

-El turisme rural ha modificat la situació del camp?

-Els que han pogut l'han rendibilitzat. Tal vegada també s'hauria de potenciar l'agroturisme, però... què té la gent de fora vila?, una caseta esbucada, i per arreglar-la o moure-hi una biga ha de demanar multitud de permisos i a vegades no els ho donen No és tan senzill.

-És difícil fer de pagès?

-Molt. Només s'hi fica qui ja es troba amb un negoci familiar en marxa. Fer de pagès obliga, ara, a invertir quaranta o cinquanta milions de pessetes en maquinària, en hivernacles, en naus... i, exceptuant els que estimen molt la terra, tots els que tenen quaranta milions saben que fins i tot amb menys doblers, és molt més rendible posar una pizzeria o una botiga de *souvernirs*. Per dedicar-se al camp ara s'ha de ser una persona molt formada. La resta és fora vila de subsistència, i s'acabarà quan mori aquesta gent descapitalitzada, major, que encara la manté.

Les exigències científiques i tècniques dels cultius integrats del centre agrícola experimental de sa Canova

"L'agricultura ecològica només pot competir amb la producció de qualitat". Tant Pere Miralles, director del centre agrícola experimental de "SA NOSTRA" sa Canova, com Jaume Vadell, professor de fisiologia vegetal de la UIB i responsable de la línia d'experimentació d'agricultura ecològica del centre, mantenen el mateix judici a l'hora de valorar les perspectives d'una agricultura integrada i sostenible. Si és cert que els productes ecològics tenen, cada vegada més, una demanda creixent entre els consumidors

Un test a l'agricultura ecològica

Constanza Forteza - Fotos: Jaume Rosselló.

-generalment, urbans i informats- que demanen garanties en relació a allò que mengen, també ho és que, ara com ara, l'agricultura ecològica, més costosa des de tots els punts de vista, pot trobar el mateix lloc que tenen les empreses artesanes, però difícilment podrà lluitar en un sector desestructurat com és el de l'agricultura balear i en un mercat inundat de productes forans creats per l'agricultura intensiva.

Pere Miralles, director de sa Canova, i Jaume Vadell, professor de fisiologia vegetal de la UIB i responsable de la línia d'agricultura ecològica, davant un dels cultius de la finca. Els acompanya Maria Adrover, estudiant de biologia i becària del centre.

Pere Miralles.

La finca de sa Canova es troba a sa Pobla, és a dir, enmig de la zona d'agricultura intensiva per excel·lència de Mallorca, el lloc on es concentren tots els avantatges i desavantatges de l'agricultura convencional. Per força, l'activitat de sa Canova ha de tenir relació amb la zona on es troba ubicada. De fet, una de les seves línies fonamentals de treball és la incorporació del sistema de reg per degoteig als cultius de patata. Es tracta, segons explica Pere

Miralles, de "transformar el sistema de reg, tradicionalment per aspersió a tota aquesta zona, en un sistema de xarxa per degoteig, i la primera conseqüència és l'estalvi d'aigua. Molta de gent manté una idea falsa, pensa que amb el degoteig la planta consumeix menys aigua, quan en realitat consumeix la mateixa

quantitat, l'única diferència és que amb el degoteig no es perd líquid pel camí. Al marge que, donat que el subministrament és més lent, s'aprofita millor l'aigua". A partir d'aquí la gran tasca és conscienciar els pagesos de sa Pobla de les bondats que suposa la tècnica per degoteig: "clar, el pagès de sa Pobla està acostumat a treure l'aigua dels pous, tota la vida ho ha fet així, per tant, no calcula els costos de l'estalvi d'aigua. La idea és fer-los veure que el cost de la instal·lació de les xarxes de degoteig es pot compensar

A la fi, l'agricultura ecològica és una agricultura tècnica i moderna, que considera els recursos naturals disponibles i els errors de l'agricultura basada en la màxima producció possible.

amb l'estalvi d'energia ja que el degoteig es pot fer durant les hores de la nit, quan s'apliquen les tarifes preferencials de GESA, un 40% inferiors a les normals. El problema és que els pagesos ja tenen fetes les instal·lacions de reguig i és molt difícil que les vulguin canviar". El reg per degoteig de les patates incorpora un benefici complementari, el de l'administració de l'adob dins l'aigua. Miralles destaca que "si s'adoba dins l'aigua es pot racionalitzar l'administració. L'adobament damunt terra necessita tres o quatre aplicacions anuals i un consum de 200 o 300 quilograms anuals per hectàrea. Si l'adobament és dins l'aigua, el subministrament és diari i en petites dosis, la planta l'aprofita millor i no se'n tuda".

ECOLÒGICA I RIGOROSA

El treball que es realitza a sa Canova no es pot aïllar del context agrícola on es troba, però la seva ambició va més enllà, les aplicacions del seu treball han de ser per a tota Mallorca. Aquest és el sentit d'activitats com la de l'experimentació amb cultius hidrònics -que es fan amb tomàtigs- i amb cultius ecològics per al creixement de productes hortícoles, cereals i lleguminoses. El primer que fa Jaume Vadell, professor de fisiologia vegetal de la UIB i responsable d'aquesta darrera línia, és desmuntar un tòpic: "l'agricultura ecològica no és l'agricultura del passat, no és l'agricultura que es feia abans, no significa tornar enrere". I, a continuació, desmentir un segon tòpic: "tampoc no és l'agricultura que produeix pomes amb cuc o allò que alguns identifiquen com el producte agrícola autèntic". Parlar d'agricultura ecològica és parlar "d'una agricultura científica, tècnica, que no utilitza plaguicides de síntesi i que és sostenible, respectuosa amb el medi ambient. És una agricultura basada en la investigació, més rigorosa que la convencional, que té en compte totes les variables per fer sostenible l'activitat".

A la fi, l'agricultura ecològica és una agricultura completament moderna, que considera els recursos disponibles i els errors de l'agricultura basada en la màxima producció possible que tots coneixem. Això, que sembla tan simple, "avui en dia resulta molt difícil d'aplicar". En primer lloc, perquè du molta de feina. Pere Miralles ho explica molt gràficament: "el més fàcil és dir: vull plantar melons. Val, melons. Quines plagues hi ha contra el meló? Molt bé, doncs producte per aquí i producte per allà, a aplicar la recepta. En el cas d'una agricultura integrada, l'aplicació de la recepta se substitueix amb feina. Per què altre temps el pagès es passejava el diumenge matí per la finca? Era una tradició i encara hi ha gent que ho fa. Era una manera de controlar les plantacions, de mirar i de veure si hi havia plagues. I agafar-les a temps. Ara s'han acostumat a adobar i a administrar els plaguicides amb un calendari. O, per què, tal com es deia, abans es "feia s'herba"? Llevaven les males herbes de les plantacions periòdicament i, a la vegada, controlaven l'aparició de plagues. Si els problemes es detectaven tot d'una, els remeis eren localitzats, més barats i menys agressius. Ara s'apliquen herbicides. La diferència és que abans una família conreava tres o quatre hectàrees i ara una persona tota sola en controla vint i busques. Lògicament, no hi ha temps per fer el passeig del diumenge". Com diu Vadell: "s'ha substituït la cultura agrària per la cultura del representant comercial de productes fitosanitaris". De fet, aquesta manera indiscriminada de lluitar contra les plagues ha introduït un dels problemes contra el qual lluita l'agricultura integrada: "els tractaments intensius amb plaguicides afavoreixen l'aparició de noves

Jaume Vadell.

plagues. Eliminen el problema, però també eliminen el factor natural que resol el problema. Tota plaga té dins la natura els seus contraris, de manera que amb l'ús abusiu de plaguicides el que es fa és rompre l'equilibri natural de la terra", apunta Jaume Vadell.

DEMANDA CREIXENT

Però el cas és que cada vegada hi ha més demanda dels productes d'alimentació amb control biològic. Una demanda de tipus urbà, més informada i probablement més atenta a les modes. Una mica de diumengers, com els qualifica sense manies Pere Miralles. Segons Jaume Vadell, "potser d'aquí ve l'error de voler introduir els sistemes de l'agricultura ecològica del nord d'Europa a Mallorca, els sistemes d'Alemanya, on fa molt de temps que fan feina en aquests temes. Però, clar, el seu model aquí no funciona, nosaltres tenim problemes diferents, problemes relatius a la sequera, al tipus de plagues o a la mateixa productivitat de la terra". Sigui com sigui, "si partim del fet que l'agricultura ecològica no pot competir amb la convencional quant a preus, el que sí es pot impulsar és el plaer de comprar productes de qualitat. La bellesa o l'aspecte il·lustrós d'una fruita en una superfície comercial s'obté per sistemes artificials, el que no es pot obtenir artificialment és el sabor". L'agricultura intensiva es remunta a l'ambient de les postguerres, és a dir, a la necessitat d'alimentació barata per a molta de gent, però "des del moment que hem adquirit un

nivell adquisitiu important ja ens trobam en un punt de demanar qualitat, de ser exigents amb l'alimentació. I els productes de l'agricultura ecològica tenen més qualitat, són més nutritius i gustosos. En el cas del nostre clima, són productes amb menys aigua, però molt més gustosos, més bons". Tant Pere Miralles com Jaume Vadell coincideixen a dir que, dins

Sa Canova experimenta, enmig de la producció intensiva de sa Pobla, sistemes de reg per degoteig de les patates, línies de cultius hidropònics i de producció ecològica.

la tragèdia, la crisi de les vaques boges i totes les catàstrofes que viu la ramaderia europea han contribuït a crear un nivell d'exigència entre els consumidors que afavorirà la producció integrada. Es pot dir que vivim la crisi d'un model de producció anterior sense que encara estigui molt clar com es pot substituir en uns mercats acostumats a comprar qualsevol producte en qualsevol època de l'any amb independència dels ritmes que marca la natura. L'empresa és complicada. Vadell indica que "el sector agrícola està molt desestructurat, tenim uns pagesos tan poc corporativistes, que és molt difícil lluitar. També és cert que aquí l'agricultura ha caigut al seu punt més baix i, per tant, tampoc ja no pot empitjorar. De moment, els productes d'aquesta agricultura tenen futur en un àmbit de petites empreses, en petits circuits com a productes diferenciat amb un gran valor qualitatiu. Però amb l'agricultura genèrica no es pot competir".

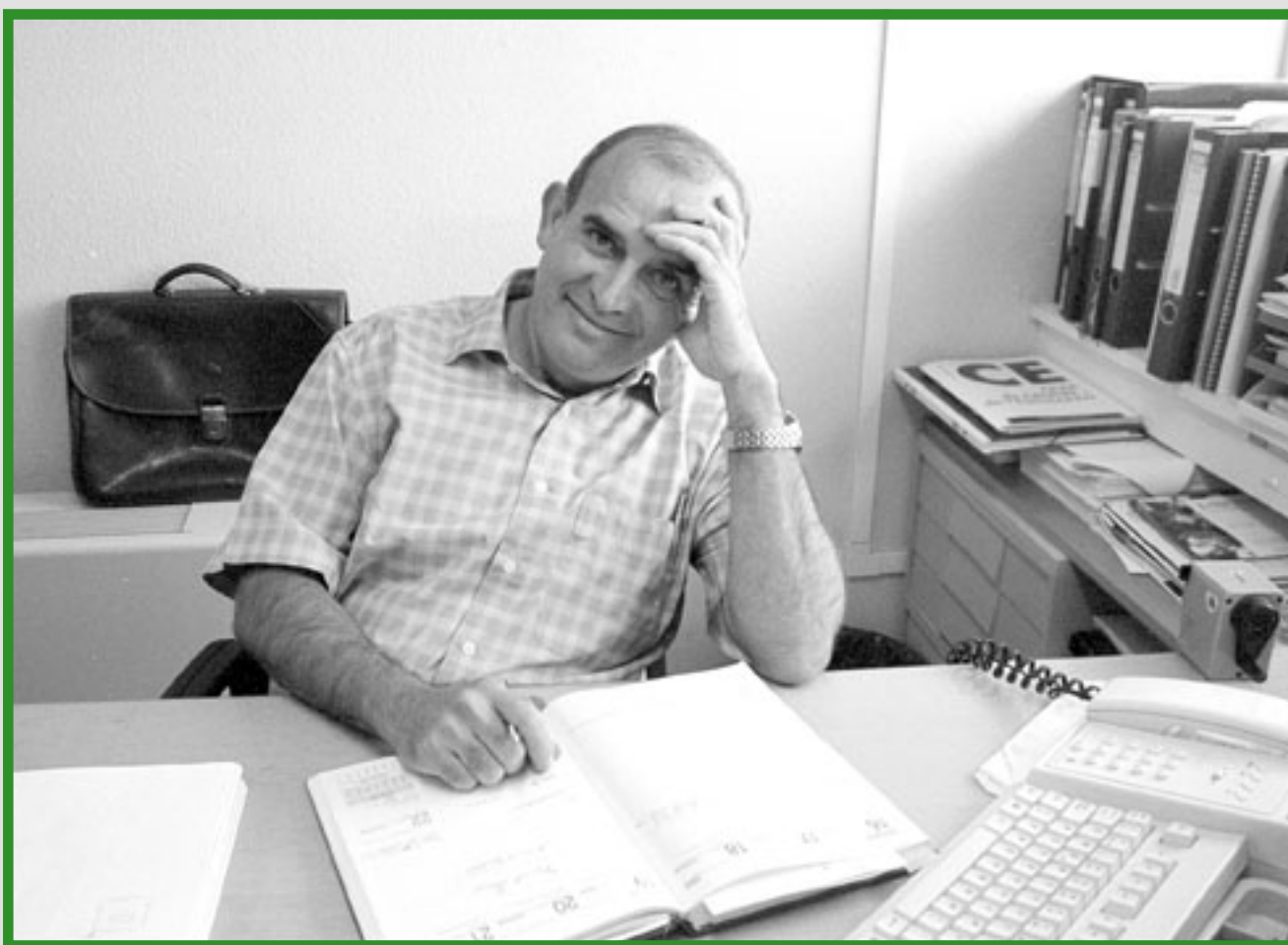
Quatre anys d'experimentació

En una zona d'agricultura intensiva de reguiau, centrada en la producció de patata, amb un sector agrícola acostumat a una aplicació elevada de fertilitzants, que no mira la despesa a l'hora de controlar plagues i malalties amb l'administració de productes fitosanitaris i amb un tipus de terra que, potser per aquesta mateixa mecànica, presenta problemes sanitaris constants que, a la vegada, tornen a generar la necessitat de remeis agressius, en aquesta zona, a sa Pobla, en un ambient clarament poc favorable per a l'agricultura ecològica, és on la finca de sa Canova dedica, des de l'any 1998, 7.000 metres quadrats dels seus terrenys a cultius experimentals integrats. Cultius que s'han efectuat amb la creació d'un entorn vegetal per facilitar una riquesa i diversitat biològica, amb una rotació de cultius -hortalisses, cereals, lleguminoses, cultius per obtenir material verd per a adobament-, la progressiva recuperació de la fertilitat natural de la terra i un control de plagues, malalties i d'aparició de vegetació espontània segons criteris sostenibles. Fins ara, les conclusions apunten que la recuperació de la fertilitat de la terra es pot aconseguir fàcilment. En canvi, es constata que és més difícil controlar les plagues i malalties, en bona part a causa dels contagis que provenen de l'agricultura intensiva que es practica a la zona. L'experiència torna a posar de relleu que els productes obtinguts són d'una clara qualitat, a pesar que es deixa clar el risc econòmic que, almenys en una primera fase, significa transformar una explotació agrícola convencional en una de tipus ecològic.

"En el món rural la qüestió de l'aigua és un aspecte clau, sobretot a la Mediterrània, i es pot economitza moltíssim. La contaminació per nitrats existeix, però és molt localitzada en formes d'agricultura molt intensiva. Va tot lligat, a molts de llocs els nitrats van a l'aigua de reg, per tant si tires excés d'aigua, tires excés de nitrats i si redueixes a la meitat la despesa d'aigua redueixes a la meitat la contaminació per nitrats. La solució és l'agricultura de precisió, aplicar la tecnologia que hi ha per regar amb més precisió". Així resumeix Hipólito Medrano el principal problema del sector rural: el problema de l'aigua. El planteja i a la vegada proposa solucions. Aquestes solucions exigeixen en primer lloc una mesura bàsica: col·locar comptadors per poder disposar de xifres exactes i reals del consum d'aigua a cada sector. Unes xifres de les quals, sorprenentment, encara no disposam i que són necessàries per aconseguir un ús més eficient de l'aigua.

Noves eines per a la pagesia

Magdalena Cortès

Hipólito Medrano és catedràtic de fisiologia vegetal (l'estudi de la planta en tots els seus nivells) a la Universitat de les Illes Balears, on dona classes d'ecofisiologia vegetal (que se centra en el funcionament de la planta en el seu entorn) des del 1982. Nascut a La Rioja, es va llicenciar en biologia a Barcelona i va fer el doctorat a l'Institut Nacional d'Investigacions Agràries de València,

on s'especialitzà en fisiologia vegetal. Ha col·laborat en diversos projectes d'investigació. La seva línia d'investigació i experimentació se centra en el funcionament de les plantes en condicions de sequera. Al mateix temps, des de l'any 90, manté una línia d'investigació sobre els efectes del reg en la fisiologia de la vinya i en la qualitat del raïm.

Quan es parla amb Hipólito Medrano un se n'adona de la profunda fractura que hi ha entre el món acadèmic i el món de les decisions polítiques. És un home apassionat amb la seva feina que ha invertit molt de temps a experimentar sobre el creixement de les plantes en condicions de sequera. I ha arribat a resultats increïbles, com per exemple que podrien cultivar-se lletugues emprant només la meitat d'aigua que aquella que és habitual. Aquesta és una conclusió que qualsevol persona pot interpretar com una nova via oberta per a l'estalvi d'aigua, però la realitat és que no ha canviat res: ell continua al seu despatx de la Universitat amb un projecte d'experimentació sense acabar per falta de finançament, mentre que no molt enfora els nostres polítics se suquen el cervell per proposar mesures de reducció de la demanda i d'augment de l'estalvi d'aigua i projecten dessaladores mentre parlen de sostenibilitat. I un es demana, per què no hi ha més recursos per als investigadors? Per què no es va pel camí més llarg, però més segur i senzill a l'hora d'aconseguir la sostenibilitat? Fan falta més recursos per experimentar amb l'objectiu de ser capaços de dir als pagesos que canviïn els seus hàbits de reg, sense por, i aconseguir així que l'agricultura sigui més eficient. Tan fàcil i tan difícil com això.

- Com contribueix l'agricultura al control i manteniment del medi ambient?

-Jo diferenciaria dos tipus d'agricultura: l'agricultura intensiva i l'agricultura extensiva. L'agricultura intensiva agafa zones d'horticultura, de terra molt bona i hivernacles. És un tipus d'agricultura que utilitza intensivament el territori i que ha originat problemes de contaminació que avui estan més controlats que fa un temps, com és la contaminació d'aqüífers per nitrats o la contaminació per pesticides. L'agricultura extensiva és una agricultura que normalment és una part fonamental de l'ocupació del territori i que pot ser d'un 20% a un 80% a qualsevol país civilitzat. Constitueix una manera de mantenir el territori que ja forma part del paisatge natural de qualsevol lloc. Aquest tipus d'agricultura és una peça fonamental per mantenir el medi ambient tal i com l'hem heretat.

Tant a l'agricultura intensiva com a l'extensiva es pot practicar l'agricultura ecològica, això és una altra història que no té res a veure.

En principi, les zones d'agricultura extensiva són part del paisatge "natural", entre cometes, perquè el paisatge natural seria que no hi hagués agricultura ni població humana. És absolutament ingenu pensar que podem tenir espais naturals immensos sense tenir-hi aliments, perquè l'única via seria reduir la població humana.

-El principal problema mediambiental que provoca l'agricultura, almenys a les Illes, estaria relacionat amb el tema de l'aigua?

-L'agricultura, pel que fa a la despesa d'aigua, és un element fonamental. L'activitat agrícola ocupa la major part del nostre territori i som a una àrea mediterrània, una àrea on el problema principal per a la producció dels cultius és el proveïment d'aigua. L'aigua és el primer factor limitant de la productivitat de les collites en el món, no només aquí, i el consum d'aigua per reg és una part importantíssima del consum d'aigua total.

Per tant, és veritat que es consumeix bastant d'aigua en agricultura, però també ho és que ocupa moltíssim de territori, i que la producció d'aliments és absolutament imprescindible.

-O sigui, creu que s'exagera una mica el tema de la gran despesa d'aigua per part de l'agricultura?

-Jo no sé si s'exagera, el que és increïble és que no se sàpiga. El que em sembla més escandalós no és que l'agricultura gasti molt, o que els camps de golf gastin molt o les indústries turístiques... el que és increïble és que en el 2001 no puguem tenir xifres concretes i reals sobre què gastam.

La nostra investigació des de fa més de quinze anys aquí, a la Universitat, és sobre "plantes i sequera", per tant tot allò relacionat amb l'aigua ens afecta moltíssim. Nosaltres a qualsevol experiment que feim el primer que posam és un comptador, és baratíssim un comptador. És increïble que no hi hagi unes xifres reals de consum d'aigua a aquesta illa, després ja contestaríem aquesta pregunta, si l'agricultura gasta molt o no... però el problema és no saber què gasta. Se sap amb errors que jo diria del 10%, 15% i 20%, i clar, d'un cent per cent, si divideixes entre cinc sectors i cada sector té un error del 20%... ja em dirà!

ES POT REDUIR EL CONSUM D'AIGUA A L'AGRICULTURA: L'EXPERIMENT

-Seria possible reduir el consum d'aigua de l'agricultura?

-Hi ha moltes possibilitats de reduir el consum d'aigua. Nosaltres hem fet feina en aquest sentit a nivell teòric. Li podria demostrar que una planta podria mantenir el mateix creixement amb molta manco aigua si fóssim capaços de mantenir-la a un nivell concret de proveïment d'aigua, però això suposaria tenir una capacitat de mesura que avui no tenim més que a nivell experimental.

La planta no és la màquina perfecta quant a l'ús de l'aigua, ni molt manco, i una vegada ha arribat al màxim creixement, pot mantenir el creixement amb consums que siguin la meitat del consum

potencial. Si a la planta li dones el proveïment màxim d'aigua li provoques situacions en què gasta més del

necessari. El difícil és arribar i mantenir-se en un punt concret de màxima eficiència. L'agricultura que ho canvia tot és l'anomenada agricultura de la precisió, que pot tenir molta més capacitat de regular tot això.

-Per tant, si més no a nivell teòric i d'investigació, es poden mantenir les plantes en una situació on l'eficiència de l'ús de l'aigua pot ser perfectament tres vegades més alta que l'habitual. A la realitat això és factible o no?

"És increïble que no hi hagi unes xifres reals de consum d'aigua a aquestes illes".

- Depèn. Nosaltres vàrem fer un experiment a sa Canova, que no entenc per què no s'ha continuat, en el qual vàrem fer un estudi de dosi de reg i de producció a nivell pràctic. Vàrem escollir la lletuga com a cultiu, perquè és important a la zona de sa Pobla i sobretot perquè té un cicle molt curt, amb tres mesos ja tens la collita, i així vàrem poder determinar la importància de l'estalvi d'aigua en primavera i estiu. A l'experiment teníem per una part el reg per aspersió i per l'altra, el reg per degoteig, i dins de cada sistema de reg teníem tres dosis de reg, que mesuràvem amb comptadors: una al cent per cent (la dosi habitual dels pagesos), una al 80% i una al 60%. El resultat va ser el mateix per a qualsevol dosi, vàrem fer una estadística de la grandària i de pes de les lletugues, i sobretot, vàrem fer una estadística final, per a mi la més important, amb el senyor que compra les lletugues, que les va mirar atentament i no va notar cap diferència.

En el segon experiment hi havia un ambient molt pitjor perquè era juliol i agost, però aquesta vegada vàrem regar

al cent per cent, al 75% i al 50%. Arribàrem a posar la meitat de l'aigua que la que posa un pagès, i el resultat va ser el mateix. Hi havia una petita diferència de pes i grandària que es notava a nivell estadístic però que no notava el comprador.

És a dir, nosaltres vàrem poder demostrar que es podia estalviar la meitat del consum d'aigua sense reduir la collita. Increïble! Però tot i que aquests experiments es varen fer, es va proposar fer una continuació a un nivell més ampli per a altres cultius i per fer-ho també a nivell de finca sencera, per així poder tenir la capacitat de dir seriosament als agricultors que poden regar la meitat, la investigació mai no es va finançar... i la voluntat de fer política d'estalviar aigua es demostra així. Jo entenc que un pagès continuï amb la seva pauta si ningú no li demostra el contrari.

Vaig quedar molt sorprès d'aquests resultats i els vaig mostrar als companys de l'Institut Valencià d'Investigacions Agràries. En varen comentar que això és molt comú a l'agricultura, que sabien de llocs on s'havien fet experiments d'aquest tipus amb resultats similars. Com és possible que l'agricultura tenguí aquest marge d'error? Hi ha un problema, i és que les finques agrícoles reals no són un pla perfecte, hi ha una heterogeneïtat dins les finques, i el pagès fa com els enginyers i els arquitectes, tots tenen un 10% o un 20% de marge de seguretat en els seus càlculs. Els agricultors tenen també el seu coeficient de seguretat en els regs localitzats, com el degoteig: Però a l'agricultura de la precisió es pot dominar molt més. Avui amb el reg localitzat pots aconseguir que arribi la mateixa quantitat d'aigua a qualsevol punt del terreny i no necessites tant els coeficients de seguretat.

Per tant, hi ha eines per reduir la despesa d'aigua sense reduir la producció.

-Què fa falta perquè es posin en pràctica aquestes eines?

-Jo crec que el que fa falta és que en lloc de grans paraules gastem doblers en tecnologia per poder fer-ho.

-Seria necessari que l'agricultura canviàs molt per poder reduir la despesa d'aigua?

-No es tracta de canviar tant. Quin canvi és per a un pagès haver de donar un reg de tres hores en lloc de cinc? Ho notaria molt en la factura d'electricitat del pou i veuria com

el pou no se li asseca. Jo comprenc que el pagès si no veu que el veí ho fa o que en un centre d'experimentació ho han provat, no prendrà aquesta iniciativa.

L'esforç de promoure l'eficiència

en l'ús de l'aigua a l'agricultura per part de la investigació i des d'organismes com pot ser "SA NOSTRA" amb la finca experimental sa Canova seria molt rendible. Potser hi hagi cultius on no es pot estalviar tanta d'aigua, però s'ha de provar per poder-ho dir.

Aquesta és tota una línia d'investigació que nosaltres hem mantingut. Hem treballat en funció del finançament dels projectes que per a l'estudi de qüestions més teòriques, aplicables a qualsevol lloc, habitualment ens arriba de Madrid

"L'agricultura de cada vegada és una activitat més tecnificada, com tot. La idea romàntica d'agricultura ja s'ha acabat".

o de Brussel·les. Ara bé, si volem fer experimentació aplicada al nostre territori el finançament hauria de ser local o regional.

-El Pla hidrològic de les Illes Balears preveu en el programa de conservació de l'aigua l'establiment de xarxes de canalització d'aigua depurada per als agricultors. Quins problemes planteja l'ús de l'aigua depurada als agricultors? I, per altra banda, que me'n diu de l'aigua dessalada per a l'agricultura?

-Respecte de l'aigua dessalada, suposaria dessalar moltíssima d'aigua. L'aigua dessalada és caríssima energèticament, i el que no destrossam per una banda ho destrossaríem per l'altra. Ara, aigua depurada, tota. El problema és que aquí part de l'aigua depurada que es genera va a la mar o es perd, i podria passar a molts d'usos agrícoles. També és necessari tenir més serietat en els controls, perquè aquesta aigua habitualment no està tan ben depurada com diuen i, a més, s'han de prendre precaucions. Per a productes de consum directe no sé si val molt la pena d'utilitzar aigua depurada per regar-los, perquè aquesta aigua mai no ha de tocar un producte que s'hagi de menjar directament, per tant, no podríem regar per aspersió. Ara, hi ha molts d'altres cultius que es poden regar amb aigua depurada: quan regues només arrels, quan no banyes les fulles o quan el producte s'ha de bullir. Aquesta precaució és internacional i, en alimentació, com més precaucions prenguem millor.

L'AGRICULTURA SOSTENIBLE

-Abans ha dit que no és el mateix l'agricultura extensiva o l'agricultura que emprava menys aigua, que l'agricultura ecològica.

-No té res a veure, tu pots fer agricultura ecològica i t'adonaràs molta d'aigua. L'agricultura ecològica simplement consisteix a seguir una sèrie de principis de no-utilització de fertilitzants químics, pesticides, etc. Una altra cosa és l'agricultura sostenible, que em sembla avui en dia la més racional, on es poden usar fertilitzants i pesticides racionalment. Jo no tiraria tots els descobriments que hem fet després de molts d'anys, perquè hi ha moltes coses bones.

L'estalvi d'aigua és aplicable tant a l'agricultura ecològica com a la més convencional, però dins l'anomenada agricultura sostenible seria un principi bàsic, igual que és fonamental mantenir les condicions de fertilitat del sòl, i no contaminar els aqüífers.

-I aquí, es fa feina en el tema de l'agricultura ecològica?

-Sí, hi ha un grup que hi fa feina. A mi és un tema que d'entrada em sembla interessant i que de cada vegada té més mercat, però que en principi era molt fonamentalista i a mi no m'agrada cap fonamentalisme, ni el meu.

De l'agricultura tradicional i de l'agricultura més tecnificada hi ha moltes coses interessants a aplicar i que s'han de tenir en compte, seria ridícul renunciar a tot això. L'agricultura ecològica la pots fer al teu hort per al consum propi, però si pensam en un sector que ha de tenir una activitat comercial, que ha de generar un nivell de vida equivalent a qualsevol altra feina... ho veig molt dur. És necessari tenir un mínim de producció i veig difícil aconseguir-la amb l'agricultura dels nostres padrius.

-S'hauria de reduir l'agricultura intensiva per fer una agricultura més coherent amb les nostres condicions ambientals?

-Jo procuraria mantenir l'agricultura intensiva i fins i tot incrementar-la, sempre tenint en compte que és necessari que el sòl es mantengui, i per a això cal evitar pràctiques d'agricultura salvatge. Això no significa que s'hagi de canviar d'agricultura, a mi l'agricultura intensiva em sembla meravellosa i crec que és una activitat important, no només per mantenir un sector innovador sinó també per no passar a dependre totalment de fora quant al proveïment del mercat mallorquí, i parlem del menjar diari de molta gent.

És més important que es mantinguin els camps de golf o els jardins, que els horts? Aquest és el dilema. Quan es parla de limitar l'aigua al sector agrícola en el fons significa que podem duplicar el nombre d'urbanitzacions. I, duplicar el nombre d'urbanitzacions és el que necessita l'illa? Jo comprendo que el consum del sector agrícola és més important, aquí i a qualsevol lloc, però torn a repetir que si tenguéssim una comptabilitat més exacta del consum tal volta podríem parlar amb més propietat i canviar les coses.

EL SECTOR MÉS CASTIGAT

-L'agroturisme seria una alternativa?

-Aquest tipus d'agroturisme de Mallorca és turisme de luxe, és molt diferent de l'agroturisme que hi ha a la Península. Això ja no és una alternativa agrícola, ja entres en el sector turisme.

- Però podria ser una alternativa econòmica per als pagesos.

-De fet avui ja hi ha molta agricultura a mitja ocupació, amb pagesos de mitja jornada.

El sector agrícola és un sector excessivament controlat en els preus. El que ven el sector agrícola és l'alimentació, que és el component més sensible de l'IPC. L'agricultor es troba que continuament li apugen els preus dels pesticides, de la mà d'obra, ... però els preus del seu producte són molt limitats. No hi hauria un sector industrial que resistís aquesta pressió. Menjar ens ha de costar més car del que ens costa, i hem de saber acceptar-ho, aquest és el problema.

-Com veu el futur de l'agricultura a Mallorca?

-El futur de l'agricultura a Mallorca és bastant incert. Depèn molt de la capacitat del Govern per treure el sector agrícola de la crisi en què es troba. Aquest any passat i l'actual ha estat terribles: la sequera, la llengua blava, el preu del gasoli, les vaques boges, la febre aftosa. Mai no s'havien ajuntat tantes coses a la vegada a un sector que ja era feble i jo crec que els organismes públics han de fer

"Les subvencions, en principi, eren un mecanisme de compensació per a la limitació de preus, però en la meua opinió s'haurien de transformar per donar-se no en funció de la superfície de cultiu, sinó en funció de les iniciatives innovadores que aportin futur a l'agricultura. Aquesta és una eina utilitzable".

l'esforç màxim per apostar per un futur per a l'agricultura. Per una altra banda, s'hauria de prendre seriosament el projecte d'estudiar quin panorama tendria l'illa sense gens d'agricultura, per veure si això és desitjable. Des d'un punt de vista purament economista es pot pensar: "es tracta de productes que són al mercat, i si no els produeix aquí, els puc importar. No hi ha més problema. Per tant, si tenc doblers, ho tenc tot" Però aquesta argumentació és molt simplista, l'anàlisi purament econòmica no té en compte aspectes com la qualitat de vida, l'equilibri mediambiental i la contaminació. Avui els economistes ja s'han assabentat que no poden ser així de simplistes per valorar la realitat. Crec que el sector agrícola és un sector molt ampli, i s'ha d'analitzar seriosament quines zones tenen més futur, com es pot donar suport i fomentar al màxim aquestes zones, etc...

El cert és que, en els darrers anys, la política de la Unió Europea de subvencionar-ho tot no és la via de solució, la subvenció du a una falta d'iniciativa. Les subvencions, en principi, eren un mecanisme de compensació per a la limitació de preus, però en la meua opinió s'haurien de trans-

"Si volem fer experimentació aplicada al nostre territori el finançament hauria de ser local o regional".

formar per donar-se no en funció de la superfície de cultiu, sinó en funció de les iniciatives innovadores que aportin futur a l'agricultura. Aquesta és una eina utilitzable.

Quant al futur de l'agricultura el que ja es veu, aquí i fora d'aquí, és que s'acaba l'agricultura familiar com a base de l'activitat agrícola. La major part dels negocis familiars agrícoles no han tengut renovació generacional, i el que es perfila com a futur és l'agricultura tipus empresa, que ja funciona. L'estructura és empresarial, una mà d'obra amb un component fort d'immigrants i un personal tècnic que abans tal volta no hi era. L'agricultura de cada vegada és una activitat més tecnificada, com tot. La idea romàntica d'agricultura ja s'ha acabat.

-Creu que som conscients del valor mediambiental de l'agricultura? Sembla que només es plantegen els problemes de l'agricultura en termes econòmics.

-El valor mediambiental és enorme. Si deixam que mori veurem una invasió de pinar, de males herbes, ... la desaparició del paisatge del Pla mallorquí. El paisatge és un valor afegit de l'agricultura i a Mallorca és fonamental. Però aquest és un valor d'ús per al sector turístic, no per al sector agrícola, per tant l'ha de pagar el sector turístic. Per regla de mercat, el sector turístic hauria de pagar als agricultors per la feina del manteniment del paisatge.

-Els pagesos han de canviar molt?

-Ja canvien. Si a un sector industrial li haguessin arribat a la vegada totes les desgràcies que li han arribat al sector agrícola, ja hauria tancat. Hi ha una sèrie d'iniciatives de pagesos que no s'han quedat adormits i que demostren que no és un sector tan mort com de vegades vol fer creure l'opinió pública. L'opinió pública té una imatge del món rural bastant irreal, la idea d'etnologia, un poc folklòrica. Tot és molt més complicat i la gent se cerca la vida i desperta.

-Per què costa tant introduir la nova tecnologia a l'agricultura?

-Perquè el sector està molt envellit. L'edat mitjana del personal agrícola és molt alta. Encara que hi ha gent que sí, ho fa, però el que no pots és fer-los córrer aquesta aventura sense una seguretat al darrere, i en aquest sentit el que fa falta és experimentació.

Una altra cosa és que dins la competència per l'aigua entre el món urbà, el món turístic i el món agrícola s'hauria de pensar qui té més prioritat en cas d'escassetat. Al cap i a la fi, l'únic avantatge és que si el pagès utilitza un excés d'aigua, aquest excedent queda davall del sòl, mentre que en els altres dos usos, l'aigua que s'usa en excés se'n va a la depuradora o a la mar, no s'aprofita. Per una altra banda, també s'hauria de veure amb quina eficiència s'utilitza l'aigua en el sector hotelier i en el sector urbà. Em sembla increïble que no hi hagi un comptador d'aigua que revisi l'autoritat pública a cada camp de golf, i no tenc res en contra dels camps de golf. És veritat que teòricament es proveeixen de les depuradores, però és també cert que només utilitzen aigua de la depuradora? Per què no podem controlar això?

Als seus 69 anys, Bartomeu Barceló i Pons és un bon coneixedor dels grans canvis que el darrer segle ha portat a Mallorca. Ha viscut les grans transformacions que ha sofert l'agricultura a l'illa i la manera com han influït en la societat, per això tal vegada, assegura que el paisatge no ha canviat tant des que va arribar el turisme, contràriament al que es pensa. Creu que la imatge de l'ametller en flor és un mite exagerat i, encara que reconeix que el sector agrari és decadent, té la ferma creença que mai no desapareixerà.

Nova societat, nou paisatge agrari

Juanjo Sánchez

-Quina ha estat l'evolució del paisatge a Mallorca en els darrers dos segles?

- Hi ha una primera etapa en el paisatge agrari que és, jo diria, el paisatge de l'autarquia, que va des del segle XVI fins a, per posar una data, la inauguració del primer vaixell de vapor de Palma a Barcelona, que és del 1837; el primer vaixell en què va venir George Sand, un vaixell que precisament era rendible perquè donava la possibilitat d'exportar porcs. Els que l'utilitzaren parlaren dels porcs marejats.

-Com era el paisatge abans de les primeres comunicacions regulars amb la Península?

-Hi havia dificultats per al transport de blat en cas de necessitat, perquè hi havia els pirates turcs o mediterranis, que suposaven un perill evident, i per tant, l'agricultura es dedicava a produir aquelles coses que feien falta per a la demanda del consum intern, fonamentalment blat o cereals panificables. Aquesta imposició era provocada per aquestes circumstàncies, però no anava acompanyada d'unes condicions climàtiques i orogràfiques apropiades per produir blat. Llavors, el que passava era que un de cada dos anys la collita era deficient i creava unes situacions, en certs anys, fins i tot de fam, de necessitat d'importar, amb tots els perills, el blat de fora. Els països que venien blat volien cobrar en efectiu, per tant en metalls preciosos, plata generalment, i això creava una situació d'endeutament de la Universitat, que vendria a ser el Consell de Mallorca actual, que hagué de crear uns censals per recollir aquests doblers. Havien de pagar uns interessos i la situació a vegades era caòtica. Paisatge?: cereals, fonamentalment, garrovers per als animals, figueres en menor proporció. Oliveres, no només avui n'hi ha, sinó que tot el Raiguer tenia oliverars. Ametllers, molts

pocs, pràcticament com el noguer, que avui és un arbre just de referència, perquè n'hi ha molt pocs, i l'únic producte exportable en què hi havia excedents era l'oli. Per tant, tota la resta es dedicava al consum intern, que resultava insuficient moltes de vegades. Era una economia agrària precària. A mesura que la població del segle XVI fins a principis del segle XIX va anar creixent, va anar creant noves necessitats i hi hagué una sèrie d'intents o de projectes per fer augmentar la producció, sobretot de blat, però s'intensificaren, per exemple, els regadius amb la parcel·lació de la marjal de sa Pobla-Muro, devora s'Albufera. Els Amics del País, a finals del segle XVIII, sobretot Bernat Contestí, que era un home eminent, digué coses moltes interessants sobre això i va fer una memòria que es publicà el 1784 en què, per exemple, diu que "l'experiència de molts de segles mostra que la producció cerealista a Mallorca és insuficient, i any rere any en fan falta devers 30.000 quarteres, i això provoca fam i despeses d'importació". Però també diu que "les collites disminueixen perquè les terres amb pendents experimenten pèrdues de sòl temporals" i també diu que "quatre quintes parts de l'extensió cultivada s'està empobrint per falta d'adobs i la superfície cerealista ha disminuït, perquè s'han sembrat arbres i vinyes". També hi assenyala que per això fa falta augmentar la superfície cerealista, i llavors proposa utilitzar espais humits com el prat de Sant Jordi.

NOUS CULTIUS

-Ja es veia una preocupació pel futur agrícola de l'illa?

-Són projectes on es veu que hi havia aquesta preocupació. Per tant, tenim aquest paisatge que podríem dir que és el teló de fons tradicional. Jo diria que, a segons quins llocs, encara es podria fer una fotografia de com era aquell

paisatge, és a dir, un camp cerealista, quatre garroverots o un paisatge d'oliveres. Aquest era el paisatge. S'obrí al mercat per aquestes comunicacions marítimes, que començaren a poc a poc i que després anaren en augment; la pirateria desaparegué el 1830 quan els francesos conquistaren Algèria, per tant, pau a la mar. I això permeté a un moment donat tant l'entrada de productes alimentaris com la sortida d'altres productes. Llavors, això permeté, molt a poc a poc, substituir el cultiu de cereals per altres cultius que produeixen excedents, que són rendibles. Per exemple, la vinya i l'ametller. S'amplià el regadiu, perquè augmentà la població i la demanda fou més grossa. Es dessecà el prat de Sant Jordi, però, sobretot, hi hagué la introducció de tècniques per treure aigua, com fou el molí, o ja a principis del segle XX els motors de gas pobre, que permeteren augmentar el regadiu. De fet, el regadiu, cap

el 1860, ocupa devers 6.000 hectàrees i vers l'any 1960 ja n'hi ha devers 12.000. A més, hi ha una producció de regadiu que és la patata de sa Pobla que cap al tercer decenni del segle XX ja es comença a exportar. És més fàcil dur blat si fa falta que obsessionar-se en el seu cultiu. Llavors, evidentment d'acord amb aquestes necessitats, els cultius canvien, i apareixen més vinyes. Cap a mitjan segle XIX n'hi ha 15.000 hectàrees, cap el 1890 s'ha ampliat a 30.000 i el 1891 ve la fil·loxera, s'enfonsa el comerç perquè França tancà les fronteres als vins, no per mor de la fil·loxera en si mateixa. França tenia fil·loxera el 1857 i reduí les vinyes i començà a comprar vi a països no fil·loxerats mentre refeia les seves vinyes. Per tant, era un bon negoci el vi, es pagava molt bé, els aranzels eren insignificants. Però el 1891 França ja havia refet les seves vinyes i tancà les fronte-

res, pagà menys i posà aranzels. Això va fer que la vinya fil-loxerada a Mallorca el 1891 no es pogués refer amb la força que havia tengut, i quedà, quan es refé, més o menys com ara, en tres o quatre mil hectàrees.

-Quins cultius significaren una alternativa per a la vinya?

-Mentrestant, els ametllers avançaren. L'avanç de l'ametller s'aturà quan s'expandí a la vinya; quan s'enfonçà la vinya, l'ametller pegà una envestida. D'ametllers, l'any 1860 n'hi havia devers cinc o sis mil hectàrees i ja el cadastre del 1960 ens en dóna devers setanta mil. Llavors l'ametller s'implantà com si fos un arbre específic del paisatge mallorquí, encara que és una exageració dir que n'hi ha per tot arreu, perquè no per tot hi ha ametllers, ja que al centre no n'hi ha i sí al Raiguer. Això de tots els ametllers florits i tota aquesta història, és un tòpic de la imatge de Mallorca, com pugui ser la Seu o com pugui ser el castell de Bellver. Bé, mentre que succeeix tot aquest canvi de paisatge: nous ametllers, retirada de la vinya, retirada de l'olivera, continua l'expansió una mica de l'albercoquer, del garrover i de la figuera. Però, entre tant, a l'agricultura es començaren a introduir tècniques com l'arada de rodes, que és important perquè remou millor la terra, es començaren a consumir adobs químics. Aquesta situació es manté, pràcticament, fins el 1955, em referesc a tots aquests canvis.

S'ACABA L'AUTARQUIA

-Amb tots aquests canvis, augmenta o disminueix la població agrària?

-És molt interessant poder comparar la població activa agrària en tres moments dels quals tenim informació, que són el 1787, el 1965 i el 1991. Fixi's que els actius agraris de Mallorca passen d'un 54% de la població activa el 1787 a un 32%, encara, el 1965. Però és que el 1991 només en queden un 4,5%! És a dir, realment el que passa entre el 1787 i 1965, en què es produeix aquest pas de l'autarquia a una economia de mercat, el que fa disminuir aquest percentatge d'agricultura, és que hi ha una industrialització que es menja part d'aquest percentatge, perquè la xifra absoluta de població agrària el 1787 és de 26.000 persones i el 1965 n'hi ha 57.000. En xifres absolutes augmenta, i augmenta... no vol dir que l'agricultura vagi molt bé molt bé, perquè realment l'agricultura, en el darrer quart del segle XX, ja ha esgotat tots els recursos de terres. La introducció de tècniques pot produir més llocs de treball, però, a més, hem de tenir en compte que a la cultura de la població activa agrària hi ha una gent que viu en una veritable misèria. Una altra cosa és la qualitat de vida, però aquells jornalers o els missatges, que jo he vist com vivien en els anys quaranta!, perquè en els cinquanta ja començà a canviar. Ells sentien que vivien bé, però si ho miram des de la nostra perspectiva d'ara..., això de menjar sopes al matí, per dinar sopes, i sopes al vespre... i faves pràcticament tot l'any, i dormir a la quadra... Hi ha un llibre de Joan Miralles, que va publicar devers l'any 70 i busques, on va fer entrevistes a homes vells de Montuïri, perquè contassin la seva feina i tot això, i hi ha una entrevista que és terrible: un jornalero està enamorat, té una al·lota, decideixen casar-se i s'han de casar a les sis del matí, perquè han d'anar a fer feina. Es casen, tornen de l'església, se'n van a fer feina i el vespre ell dóna uns cèntims a un al·lot veïnat perquè li vagi a

comprar sobrassada i sucre per celebrar les noces. És fortíssim, no? I això ho conta un home vell de l'any 70, és a dir, que això passava a principis del segle XX.

-Es pot dir que els grans canvis al camp vénen gairebé de cop, després d'anys sempre igual?

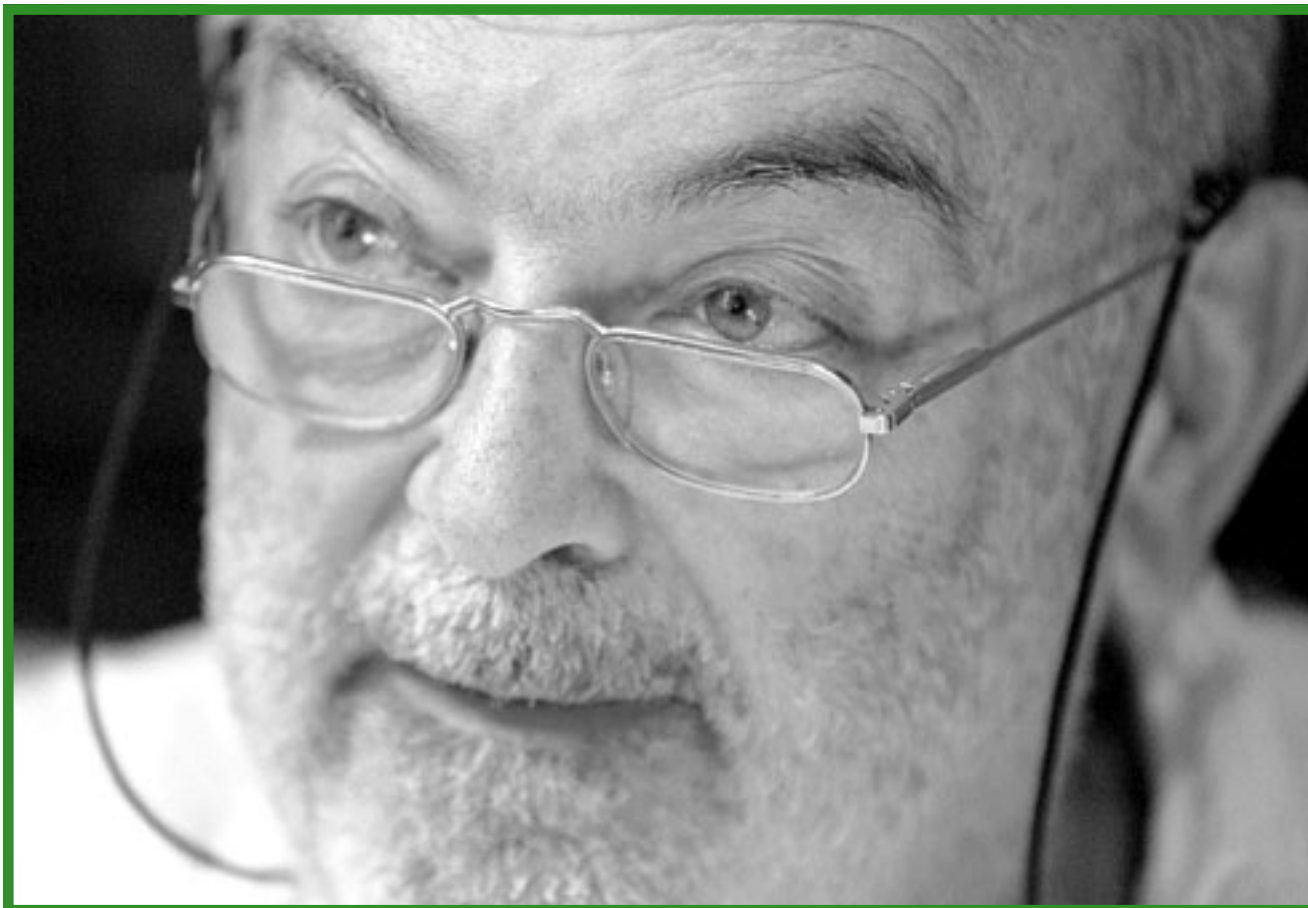
-Podem dir que l'agricultura de finals del segle XVIII, en certa manera, es manté fins al turisme. Pot haver-hi petits canvis que permetin més feina, però en una situació de misèria. Un exemple d'aquesta misèria és el dels rotters de sa Marina de Lluçmajor, dins el darrer quart del segle XIX: els rotters eren gent miserable, anaven a les possessions i el senyor els deixava un tros de terra, artigaven, males terres, treballaven en unes condicions molt dures, amb clàusules draconianes, havien de donar al senyor més del 50% de la producció del poc blat que en treien, havien de viure sobre el terreny, les barraques encara hi són, fins i tot havien de donar els vots al senyor. Però en els anys quaranta l'activitat agrària comença a entrar en decadència, no només és el turisme. És a dir, no sé per quines raons, però les col·lidores d'ametlles que anaven a les finques del Raiguer, quan acabaven la collita del blat en el Pla, deixen d'anar-hi i aquests col·lidors i col·lidores d'aquestes migracions temporals desapareixen i a les finques, parl dels anys cinquanta o d'abans dels cinquanta, ja s'han substituït per gitanos, per exemple, que ja és un altre tipus de gent, i després ja per immigració temporal. Les finques han d'anar a cercar gent a Conca o on sigui, i clar, tot això significa un augment dels salaris, unes exigències de condicions de vida que els pagesos mallorquins aguantaven, però que els altres no, i no trobar mà d'obra mallorquina, perquè el turisme comença a absorbir-la des del 1955, implica la necessitat de mecanitzar el camp.

-Hi ha d'altres motius que expliquin la retirada progressiva del camp dels mallorquins?

-La mecanització suposa la disminució de la població activa, primer jornaleros i assalariats, i després petits propietaris que passen a altres activitats o que no entren dins l'agricultura, perquè la disminució de la població activa, des del turisme a avui, es produeix més per una extinció de generacions, per jubilació i falta de reposició de joves. De fet entre l'any 1965 i el 1991, passa a altres ocupaci-

Bartomeu Barceló i Pons va néixer a Palma, el 14 de maig del 1932, al si d'una família d'arrels mallorquines. El 1961 es va casar amb Mentxu Etxeto Bravo, amb qui va tenir tres fills. L'any 1982 es va divorciar.

Va ampliar els seus estudis de geografia a La Sorbona (París) entre l'any 1955 i 1956. El 1968 obtingué a la Universitat de Barcelona el grau de doctor amb la tesi *Evolución reciente y estructura actual de la población en las Islas Baleares*, la primera presentada pel Departament de Geografia de l'esmentada universitat. La feina de Bartomeu Barceló també ha estat reconeguda amb diferents guardons, com el Premi Extraordinari de Llicenciatura de la Universitat Complutense o el Premi Ciutat de Palma d'Investigació, que guanyà l'any 1970. A més, ha estat membre i cofundador de diferents societats culturals i acadèmiques, com la Societat Catalana de Geografia, la Societat d'Història Natural de les Illes Balears o l'Obra Cultural Balear. Entre d'altres càrrecs acadèmics, Barceló i Pons va ser entre el 1975 i el 1977 degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona a Palma de Mallorca, període en què es va promoure i redactar el projecte del nou edifici de la facultat al campus universitari de Palma.

ons el 50% de la població activa de joves. Però la població global disminueix perquè els vells desapareixen i no hi ha joves. I el paisatge continua amb els seus ametllers, les seves figueres, però les figues ja no es cullen, els ametllers... segons la importació, els preus de vegades no són rendibles. Hi ha un procés de substitució de cultius de cereals per farratges, encara les ovelles donen una mica més, no així l'oli, que pràcticament desapareix. Llavors, aquests petits propietaris se'n van a fer altres

"Hi ha al camp una crisi que no és només econòmica, Per a mi és una crisi d'interès antropològic".

feines, moltes vegades venen les seves terres a una nova classe econòmica que apareix de treballadors mitjans, molts d'ells immigrants ja, la immigració és un fet important, que compren aquestes parcel·letes, s'hi fan una caseta... i hi ha un desordre urbanístic. En aquest moment apareix una agricultura de temps parcial, que té una producció important que no va destinada només al consum de qui la cultiva els caps de setmana, que regalen als seus veïns part de la producció de tomàtiques o taronges i fins i tot la donen a vendre a la botiga del costat, que són amics.

CANVIS SOCIALS

-Quin és el canvi principal que es produeix pel que fa als usos i costums en l'activitat agrària a Mallorca?

-Al camp hi ha una crisi que no és només econòmica, que no només és de paisatge, potser això sigui el que menys

importa. Però, per a mi, és una crisi d'interès antropològic. És a dir, dins l'estructura d'una possessió o d'una explotació agrària, l'amo era una categoria social, els misatges n'eren una altra, els jornalers una altra, la madona era una institució. La madona tenia un negociet a cada possessió, tot allò relacionat amb aviram, conills, ous, era responsabilitat de la madona, l'amo no hi tenia res a dir. Quan hi anaven collidores d'ametlla, d'oliva o de garrova, els vespres, després d'haver sopat, es passava el rosari i després es feia una tertúlia, acudits, balls de boleros..., es transmetia tot un patrimoni cultural importantíssim. Des del moment que desaparegué aquesta gent, tot això s'ha convertit en una peça de museu. Vull dir amb això que hi ha un petit canvi de paisatge però major és el canvi pel que fa a l'estructura social, perquè al paisatge apareixen cases de cap de setmana, apareixen residències rurals, apareixen xalets, qualche hotel, la costa urbanitzada, però tots són elements de paisatge que ocupen un espai relativament petit en relació amb el paisatge agrari.

-Com han influït les màquines i els avanços tecnològics en l'activitat agrícola?

-Amb tota aquesta mecanització, per a mi l'agricultura ha deixat de ser una activitat primària, és una cosa molt vinculada a la indústria. Ja no hi ha estables, hi ha un taller mecànic amb tota casta d'eines i s'hi consumeix gasoli... És una dependència d'una producció industrial d'una forma total i absoluta, és una prolongació de la indústria. Però clar, el que interessa avui és produir més a menys preu, llavors es posen tots els mitjans sense tenir en compte moltes vegades la qualitat del producte.

-Segons ens diu sembla que el paisatge no ha canviat tant com la societat.

-Evidentment, perquè realment el paisatge és el mateix, se'n té manco cura, però se'n té, encara que d'una altra manera, però si fas una passejada hi veus ametllers, hi veus garrovers, figueres, camps cerealistes al centre, hi veus unes casetes, clar que moltes són de diumengers. És una nova societat que ha crescut en nombre de persones, que ha crescut en riquesa, en renda per càpita, i que s'ha modificat en funció d'una immigració que no és un fet momentani. El que crec que sí és interessant és que l'immigrant s'integra a la manera de vida, i que fa panades per a Pasqua, i si al seu lloc d'origen per a Nadal fan un besuc, doncs aquí fan una porcella. Aquí hi ha un nou mallorquí, jo això ja ho he dit i no sé si vaig equivocat. La gent que té ara, anem a posar trenta-cinc anys, és una gent que pràcticament no ha viscut el feixisme, és a dir, no ha viscut la manca de llibertat, ha tengut accés a un nivell cultural, per la presència de la universitat, per exemple. És una gent que està mesclada, hi ha un mestissatge cultural important, ha viscut en llibertat i en una relativa riquesa. És una societat que moltes vegades no sap o no recorda el passat. Després hi ha els d'abans, els de més de trenta-cinc anys, que són els que han viscut totes les històries del canvi agrari, l'aparició del turisme, la dictadura del franquisme. Són dues societats que mentre que una avança, els joves, l'altra es desplaça. A vegades, aquests dos grups entren en conflicte, perquè clar, si jo, per exemple, he viscut un paisatge i he viscut una forma de vida, quan jo mir el que passa, tant si vull com si no vull, és que compar. Jo puc comparar, perquè ho he viscut, però un jove que no ha viscut altra època, no pot comparar. Una persona que ve a Mallorca per primera vegada, diu "quin paisatge, que guapo", i tu li contes els desbarats que s'han fet per s'Arenal, perquè s'Arenal jo ho he vist sense cap hotel, i ara és tot ple d'hotels. Me'n record d'aquelles dunes on ens duïen les monges a jugar. Hi ha la relativitat de la valoració del paisatge, del paisatge urbanitzat i fins i tot del paisatge agrari.

PAISATGE AGRARI

-Es pot conservar sense l'agricultura el paisatge que tenim ara?

-El paisatge agrari és conseqüència d'una agricultura, això no vol dir que si aquesta agricultura entra en decadència desapareguin els arbres i els cultius. Podran estar mal cultivats, en tot cas. Clar, aquí hi ha una altra cosa; l'agricultura avui es troba amb molts de problemes, i un d'ells és el preu del sòl. Ningú no pensa en un preu que sigui una inversió per treure un rendiment agrari. Tothom pensa en un preu que és el que posa l'alemany que compra

per un caramull de milions, o per fer-se una caseta o com a valor en expectativa, per invertir. Per tant, un jove agricultor difícilment comprarà una finca per cultivar, perquè el preu de la finca està per sobre de les possibilitats de poder treure'n un rendiment. Això és un problema greu, però, tot i això, hi ha una generació de gent jove molt entusiasmada amb la seva terra, que vol treure'n profit.

-Per què amb tants de visitants, potencials consumidors, els productes agrícoles de Mallorca són, en general, poc rendibles?

-Jo crec que són rendibles. El que passa és que no basten, i com que aquí no podem produir més, perquè no tenim aigua, els hem de dur de Múrcia. Els productes d'aquí surten, no se'n tuda ni un, el que passa és que n'hi ha pocs, potser perquè no hi ha capacitat per poder fer-ne més. Jo no veig la possibilitat de produir molt més del que produïm. Ens fa falta una capacitat empresarial al camp, ens fan falta uns coneixements tècnics agrícoles. Record que quan es va crear la universitat, jo vaig fer un informe i entre les carreres que jo creia que s'havien de posar hi havia la d'enginyer agrònom. Perquè, de la mateixa manera que s'ha posat l'Escola de Turisme, si avui tenguéssim una generació d'enginyers tècnics agrícoles, hi hauria un llevat de gent que es preocuparia, llegiria i coneixeria coses que passen pel món, coses que es podrien fer aquí.

-Anam pel camí de la desaparició de l'agricultura a Mallorca?

-No, l'agricultura no desapareixerà perquè el regadiu està assegurat. Parlaria més del sector agrari, perquè l'agricultura és cultiu, però el sector agrari és també una ramaderia, molt vinculada a la producció agrícola, sigui de farratges, sigui de cereals. El sector agrari no desapareixerà, hi ha part d'aquest sector agrari que està ben assegurat que és el de regadiu. Clar, aquí el que tenim és la competència del turisme. De fet, tot el Pla de Mallorca, per exemple, avui és com una espècie de barri de Palma, és un mode urbà de vida. Als pobles es du una vida urbana. Ja hi ha "adossats", hi ha piscines, hi ha uns nivells d'exigències d'atenció social. El que jo no veig és la desaparició de l'agricultura i la desaparició d'un paisatge agrari, que podrà ser o no explotat, això és una altra història. Aquesta idea que hem de conservar el paisatge agrari de cara al turisme i pagar els agricultors perquè cultivin i conservin el jardinet, em sembla molt poc viable.

"Aquesta idea que hem de conservar el paisatge agrari de cara al turisme i pagar els agricultors perquè cultivin i conservin el jardinet, em sembla molt poc viable".

El Panel Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic (IPCC) de les Nacions Unides ha fet conèixer l'increment de la temperatura mitjana del planeta a causa de l'activitat humana. És de 0,6 graus que, entre d'altres conseqüències ha provocat que s'hagi fos més del 10% de gel del pol nord i que la factura en catàstrofes naturals no deixi de créixer. El pitjor és que segons els experts la Terra es pot escalfar cinc graus al llarg del segle XXI.

Les Nacions Unides tenen dades precises sobre el canvi climàtic

GEA

No cal parlar de futur, l'escalfament de la Terra és una realitat que afecta tot el món, incloses les Illes Balears. Un poc més de mig grau de temperatura mitjana és suficient per haver provocat el retrocés de la major part de glacials del món, endemés de la pèrdua del 10% del gel del pol nord. El canvi climàtic no és cap amenaça, sinó quelcom que succeeix, així ho han dit els 900 experts que formen l'IPCC, el Panel Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic de les Nacions Unides, que el passat mes de febrer va fer conèixer el seu informe.

centígrads, però el major escalfament s'ha produït en les darreres dècades, la qual cosa fa pensar que l'increment al llarg del segle XXI pugui ser d'entre 1,4 graus, segons les previsions més optimistes, i 5,8. En qualsevol cas, les conseqüències poden ser dramàtiques per a tota la humanitat. El canvi climàtic tindrà efectes "significatius i irreversibles" per a l'economia, la salut pública i els ecosistemes de nombroses regions del món.

L'informe de l'IPCC titulat "Canvi Climàtic 2001: impactes, adaptació i vulnerabilitat", diu concretament que els

El canvi climàtic també afectarà el paisatge de les Illes.

EFFECTES IRREVERSIBLES

L'augment de la temperatura del planeta durant el segle passat a causa de l'activitat humana va ser de 0,6 graus

deltels dels sistemes fluvials, els petits territoris insulars i les regions àrides seran les més afectades. A més a més, l'escalfament disminuirà les reserves d'aigua dolça a Àsia central, a Àfrica austral i als països mediterranis. Per

contra hi haurà més inundacions i el nivell de la mar pot arribar a créixer fins a quaranta centímetres de mitjana d'aquí al 2080.

DESPESES ELEVADÍSSIMES

El primer efecte ja demostrat és la descongelació dels glacials i dels gels polars. Moltes neus perpètuas, com les del Kilimanjaro, la muntanya més alta d'Àfrica, i d'altres cims d'Europa i d'Amèrica del Sud poden deixar de ser-ho. El pol nord s'ha reduït més d'un 10% des del 1950 i, al llarg de tot el planeta, s'han incrementat les catàstrofes naturals que d'una o altra manera poden ser atribuïdes a l'escalfament que, alhora, és provocat per l'anomenat "efecte hivernacle".

Les catàstrofes han suposat un cost molt elevat de vides humanes, però també econòmic. Exclosos els terratrèmols i el vulcanisme, en el 2000 es registraren com a mínim vint-i-dos desastres naturals atribuïbles a l'escalfament. Una de les asseguradores més importants del món, la Munich Re Insurance, calcula que el cost d'aquest tipus de catàstrofes ha superat els quatre-cents bilions de dòlars en la darrera dècada, una quantitat que demostra que la prevenció, mitjançant mesures correctores, de l'efecte hivernacle, significaria un estalvi important

BUSH A LA CONTRA

El Panel de Científic ja ha fet el seu treball, en realitat el tercer informe des que es va constituir. Les seves anàlisis són la base per als acords polítics internacionals que es negocien en el marc de les Nacions Unides, centrats ara en el compliment del Protocol de Kioto sobre canvi climàtic. Un protocol que és pendent de ratificació i, per tant, d'entrada en vigor i que consisteix en la reducció de les emissions de CO₂ a l'atmosfera. Com es recordarà la Conferència de La Haia celebrada el novembre passat finalitzà amb un rotund fracàs a causa de l'enfrontament entre els interessos dels Estats Units i d'Europa. En aquest sentit, el nou president americà, George Bush ha anunciat que no imposarà el control, i ha contravertit així l'acord del grup de ministres de medi ambient del G-8 que deu dies abans s'havien compromès a rellançar Kioto.

I és que, entre d'altres coses, USA i més concretament Califòrnia viu una increïble crisi energètica que condicionarà la presa de decisió presidencial. Una terrible notícia mediambiental.

Christopher Flavin: els canvis climàtics i la pobresa, amenaces mundials

GEA

El nou segle ha començat amb tot un seguit de desafiaments per a la humanitat, entre els quals s'hi compta la substitució dels conceptes econòmics més durs per criteris de sostenibilitat. L'escalfament de la Terra i el creixement de la població mundial, amb les seqüeles de la pobresa, són una amenaça per a la humanitat. Així de clar ho digué al Centre Cultural de "SA NOSTRA" de Palma el president del Worldwatch Institute, Christopher Flavin, durant la presentació de l'informe anual.

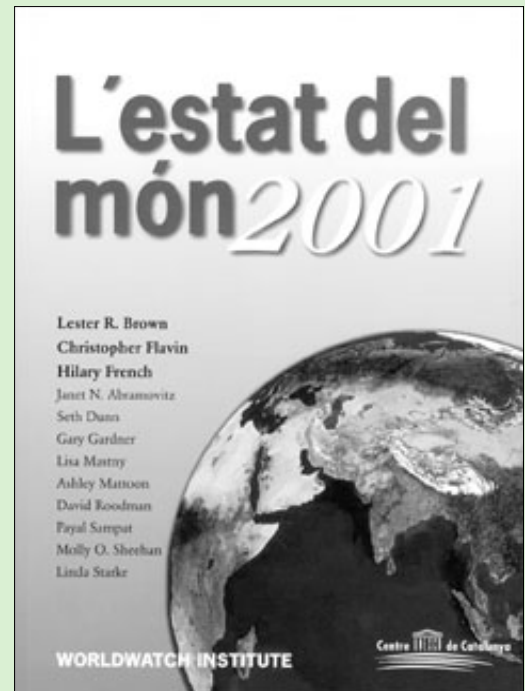
Des de fa anys el Worldwatch Institute insisteix en aquesta qüestió: dues són les claus per recuperar el control del nostre destí com a humanitat, establir el clima i establir la població. Així ho recordà el president del Worldwatch Institute, Christopher Flavin, durant la presentació de l'informe *L'estat del món 2001* al Centre Cultural "SA NOSTRA" de Palma. Com se sap, l'edició catalana d'aquest prestigiós informe compta amb el suport de "SA NOSTRA", la Fundació de Caixa Sabadell i el Centre UNESCO de Catalunya. Prèviament, davant els mitjans de comunicació, Flavin mostrà la seva inquietud pel fet que l'Administració Bush s'hagi negat a ratificar els acords de Kioto. "Els símptomes del canvi climàtic són cada cop més evidents i alarmants –afirmà– i per això l'actitud dels Estats Units és tan greu com insolidària".

L'informe sobre l'estat del món d'enguany insisteix una vegada més en el creixement de la població mundial, que qualificà d'alarmant. En els darrers cinquanta anys, el nombre d'habitants del planeta va passar dels 2.500 milions als 6.100 i la previsió és d'arribar als 8.900 milions el 2050. Per contra, les alteracions climàtiques fan que disminueixi el volum d'aigua dolça disponible, tant per a regadiu com per al consum humà. Això fa témer que a més llarg o curt termini es registri una crisi alimentària d'abast mundial. Les ter-

res de conreu minven, però també ho fan les pesqueries a causa de la sobreexplotació de la mar. Un retrat que, no obstant això, vol ser realista i no catastrofista.

REDIMIR LA POBRESA

Segons Flavin, a mesura que la Terra s'escalfa i que augmenta la població humana assistim a una disminució del nombre d'espècies amb les quals compartim el planeta. I a mesura que desapareixen espècies, es comencen a col·lapsar els ecosistemes locals. En aquest sentit, el missatge que cal traslladar a la societat occidental és que substitueixi els paradigmes econòmics per nous paradigmes ecològics. "S'han guanyat algunes petites batalles –digué el president del Worldwatch Institute– però es continua perdent la guerra". En aquest sentit l'aposta no pot ser altra que invertir en la reducció de la contaminació i, simultàniament, en la reducció de la pobresa, i s'ha de començar per redimir el deute extern dels països més necessitats.

Portada de l'Informe.

L'ECOTAXA

D'altra banda, durant la roda de premsa prèvia a la presentació de l'estudi, Flavin es va referir a l'ecotaxa: "No n'havia sentit parlar fins ahir, quan vaig aterrar a Palma –afirmà– però vull dir que em sembla una idea magnífica. El turisme provoca problemes

Christopher Flavin amb Antoni Riera durant la presentació de l'estat del món a "SA NOSTRA".

mediambientals, això és inevitable i, per tant, em sembla molt oportú que es pugui reinvertir part dels seus beneficis en la rehabilitació d'espais naturals". Segons el president del Worldwatch Institute amb aquesta mesura les Illes Balears poden ser líders en la reconversió turística de la mateixa manera que també foren pioneres en el turisme de masses.

El Congrés Internacional sobre l'Aigua organitzat per "SA NOSTRA" dins del Fòrum Balears 2015, va apostar més per la recerca constant d'una millora en la gestió de l'aigua que no per l'obtenció de nous recursos. El Congrés reuní experts internacionals, entre els quals destacaren els procedents de les principals illes de la Mediterrània.

Balears 2015: per una gestió eficient de l'aigua

GEA

José Manuel Naredo, economista i Premi Nacional de Medi Ambient: "el des-salatge provoca que es tudi aigua, és un remei ocasional, senzill, però d'un cost mediambiental difícil d'assumir".

Va ser una opinió compartida, fins i tot, pel representant de Malta, Ernest Azzopardi, a pesar que a aquesta superpoblada illa mediterrània el des-salatge hagi estat l'única solució possible. Altres testimonis procedents de Sardenya, Xipre, Creta o

les illes Canàries es decantaren per tesis molt semblants. Va ser el cas de Peter Matthews, de l'Agència de Medi Ambient del Regne Unit, qui digué rotundament que "una gestió integrada dels recursos hídrics ha d'incloure, fonamentalment, l'estalvi".

UNA CULTURA DE L'AIGUA

Tal com digué el president de "SA NOSTRA", Miquel Capellà, a l'acte inaugural, en aquesta matèria "cal re-cel·lar d'aquells que només confien en la tècnica per solucionar un dels més greus problemes socials i mediambientals que afecten el món". D'algun manera, allò que el Fòrum Balears 2015 recollí va ser la necessitat de reimplantar una "cultura de l'aigua", com ja existia a la societat preturística de les Balears i que existeix a les societats pròsperes del nord d'Europa.

1 Congrés Balears 2001. L'aigua. Perspectives de futur.

Ho deia el president Antich en el seu discurs de cloenda del Congrés Internacional sobre l'Aigua, el primer organitzat pel Fòrum Balears 2015 de "SA NOSTRA": "el creixement desordenat que han patit les nostres illes ens ha dut a una situació límit que posa en perill el nostre futur". Varen ser dos dies d'intens treball a la sala d'actes de l'entitat d'estalvi. Experts de tot el món debateren sobre una de les qüestions que més preocupen en el nostre entorn, tal com ho demostra el debat social provocat pel Pla hidrològic estatal. Al final, una conclusió: no es poden esperar solucions miraculoses.

La pràctica totalitat dels experts, com digué Antoni Riera, director de Balears 2015, es reafirmen en la necessitat d'estalviar recursos hídrics i, d'una manera molt especial, aposten per una gestió més eficient: "És tan imprescindible -va escriure a la

revista *Bioma*- una adequada gestió de la demanda en tots els seus usos que promogui l'estalvi tot aportant nous recursos disponibles, com una reassignació de l'aigua, entre els distints usuaris o usos, que sigui més eficient". Riera opina també que el preu de l'aigua ha de tenir en compte els costos ambientals i socials per així racionalitzar-ne el consum.

LES DESSALADORES I EL MEDI AMBIENT

En aquest sentit, i coincidint amb les tesis del Govern de les Illes Balears respecte del Pla, el Congrés es va mostrar molt crític amb les des-saladores, perquè suposen una despesa mediambiental massa feixuga i alhora fan que els consumidors es relaxin en la creença que el subministrament està garantit. Per exemple: aquestes eren les paraules de

L'aigua a l'agricultura: tema d'estudi a la finca experimental sa Canova i de la Plataforma Balears 2015

L'estalvi i l'eficiència en el reg, la contaminació dels aqüífers per nitrats i l'agricultura ecològica són els tres temes prioritaris dels projectes de recerca aplicada i d'anàlisi que es duen a terme de manera coordinada entre la finca experimental sa Canova i la Plataforma Balears 2015.

Tot i que a sa Canova s'havien realitzat experiències en aquest sentit, fa gairebé cinc anys "SA NOSTRA", la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears i la Societat Anònima de Transformació S'Espet acordaren emprendre conjuntament un projecte d'investigació encaminat a determinar el nivell òptim de reguïu per al cultiu de la patata sense disminuir la seva productivitat i reduir la infiltració de nitrats a les capes freàtiques, provinents d'un excés de les aportacions d'adobs.

Els resultats obtinguts fins al moment deixen entreveure que és ben factible una millora de l'eficiència del reg, sobretot si s'incideix en el seu maneig i en el fraccionament de les dosis d'adobs per a una completa absorció del nutrient per la planta.

En estreta relació, i en aquest cas en col·laboració amb la UIB, a sa Canova du a terme un projecte de recerca en agricultura ecològica. El seu objectiu és l'estudi de la rendibilitat i de la viabilitat de diferents cultius biològics en una zona agrícola caracteritzada per a una sobreexplotació de l'agricultura intensiva.

Balears 2015, per la seva banda, engegà com a àrea prioritària de treball, l'aigua i la seva gestió a les Illes Balears. Aquest recurs és un dels factors essencials de l'agricultura i, per tant, també és necessari establir espais de diàleg, de reflexió i d'estudi sobre aquest tema.

En conseqüència, com a continuació de la tasca iniciada amb el I Congrés Balears 2015. *L'aigua. Perspectives de futur* i les properes *Jornades Tècniques Balears 2015. La gestió de l'aigua* (11, 12 i 13 de juny de 2001) és prevista la realització els dies 26, 27, 28 i 29 de setembre a Can Tàpera de les *Jornades Aigua i Agricultura. Gestió ecològica d'un recurs crític*.

Aquestes Jornades, organitzades conjuntament entre la SEAE (Societat Espanyola d'Agricultura Ecològica) la Conselleria d'Agricultura i Pesca i "SA NOSTRA", tractaran aspectes com l'economia, l'ètica, l'eficiència i conservació de l'aigua; l'aigua com a component dels agrosistemes; la contaminació de l'aigua; els sistemes de reg a l'agricultura ecològica i la PAC (Política Agrària Comunitària) i la gestió de l'aigua als sistemes agraris.

Amb cada un d'aquests esdeveniments i de la tasca investigadora de diferents equips es pretén contribuir a una gestió més racional i de futur d'un recurs bàsic per al conjunt de la societat.

La LEN compleix deu anys

GEA

Enguany és el desè aniversari de la Llei d'espais naturals, aprovada pel Parlament de les Illes Balears el 30 de gener del 1991. És, probablement, la norma jurídica més important que ha sortit del legislatiu autonòmic i, no obstant això, encara hi ha moltes qüestions que s'hi han de desenvolupar.

Puig de Sant Salvador, espai protegit.

La Llei d'espais naturals ha complert deu anys. Una llei l'objectiu de la qual era la protecció del 34% del territori de les Illes Balears, i que delimita un total de 86 espais, 47 a Mallorca, 19 a Menorca, 8 a Eivissa, 8 a Formentera i un a Cabrera) dividits en tres figures: Àrea Natural d'Espacial Interès, Àrea Rural d'Interès Paisatgístic i Àrea d'Assentament dins Paisatge d'Interès.

La LEN va ser conseqüència d'una palesa inquietud social envers la creixent degradació del paisatge i la urbanització d'espais considerats del màxim interès ecològic. Des del primer moment es va ser conscient de la importància d'aquesta norma, a pesar de les fortes crítiques que rebé de part dels sectors polítics més conservadors i del món empresarial més compromès amb el procés urbanitzador de les Illes.

NO A LES INDEMNITZACIONS

En el seu moment aquests sectors qualificaren la LEN de mancada de rigor jurídic i avisaren que s'haurien de pagar indemnitzacions multimilionàries, cosa que no ha succeït, ans al contrari, s'ha creat una jurisprudència favorable a la llei. Els tribunals -tant el Tribunal Superior de Justícia de les Ba-

lears com el Tribunal Suprem- han reiterat que aquesta llei és perfectament legal i constitucional.

DESENVOLUPAMENT LENT

Això no obstant, el desenvolupament legislatiu de la llei ha estat molt lent. De fet, l'any següent a la seva aprovació el Partit Popular aconseguí rebaijar el grau de protecció de determinats espais, la qual cosa provocà la manifestació més nombrosa de tota la història de les Illes: més de 26.000 persones ompliren els carrers de Palma per protestar contra la reforma de la llei.

Posteriorment, el 1999, amb el Pacte de Progrés al Govern, el Parlament va aprovar una llei de mesures urgents en matèria d'urbanisme i protecció del territori que suposava un increment de la protecció de la LEN i, més recentment, s'aprovà la incorporació a la llei, amb categoria d'ANEI, de nous espais com es Canons, s'Almudaina, Alcanada i el cap des Pinar. D'altra banda, s'han iniciat els tràmits per declarar s'Albufereta Reserva Natural i, en aquests moments, és en fase de redacció l'avantprojecte de la llei de biodiversitat.

Mallorca comptarà amb una nova Reserva Natural

GEA

La xarxa d'espais naturals protegits i gestionats es veurà ampliada amb s'Albufereta de Pollença, la tercera més important zona humida de Mallorca. La Conselleria de Medi Ambient ha fet conèixer el Pla d'ordenació de recursos naturals, una passa prèvia cap a la seva declaració com a Reserva.

Mallorca comptarà amb una nova Reserva Natural: s'Albufereta de Pollença. La Conselleria de Medi Ambient de les Illes Balears ha donat una passa més en el camí de la protecció dels espais naturals en fer conèixer el Pla d'ordenació de recursos naturals -que ara és a informació pública- d'aquesta zona humida situada al nord de Mallorca que en els darrers anys va ser uns dels cavalls de batalla dels grups ecologistes.

Precisament el GOB ha felicitat el Govern per aquesta aprovació inicial del PORN, que suposa la primera passa cap a la declaració com a Reserva Natural. Els ecologistes creuen que aquesta figura de la Reserva és la més adequada per a aquest espai, i probablement també és la que millor s'ajusta als altres espais naturals protegits de Mallorca (s'Albufera, Mondragó, sa Dragonera) que en el seu moment foren declarats Parcs Naturals.

ENMIG D'UNA ZONA TURÍSTICA

S'Albufereta està situada entre dues grans zones turístiques. Pertany al municipi d'Alcúdia i no obstant això, du el nom del municipi veí, Pollença. És menor que el Parc Natural de s'Albufera, i entremig d'ambdues hi ha una altra zona humida oblidada, Maristany. Totes plegades constitueixen una xarxa de gran valor ecològic al costat de les altres grans zones humides de les Balears com són, a més de les albuferes esmentades, es Salobrar de Campos (Mallorca), ses Salines d'Eivissa i Formentera i es Grau (Menorca).

La gestació d'aquest PORN ha estat llarga i complicada, com ho demostren els dos anys que han hagut de passar des dels inicis de la seva tramitació. Des del GOB es confia que la posada en marxa de la Reserva Natural es pugui fer a partir d'ara amb celeritat: "Confiam que aquesta fita marqui un nou pas en la política de protecció de nous espais naturals, ja que fins ara les iniciatives del Govern han estat poc

decidides a pesar de comptar amb un suport social majoritari".

INFORME ECOLOGISTA

S'Albufereta de Pollença és la tercera zona humida en importància a Mallorca. Segons els ecologistes, són molts els valors naturals excepcionals d'aquest enclavament, encara que "l'avifauna és sens dubte la manifestació biològica que més hi destaca". S'hi han observat més d'un centenar d'espècies d'ocells, de les quals devers seixanta són exclusives de les zones humides.

"Entre les espècies que hi nidifiquen cal destacar les poblacions d'avisador (*Himantopus himantopus*), sebellí (*Burhinus oedicephalus*) i boscarla mostatxada (*Acrocephalus melanopogon*), pel fet de ser aquestes espècies de conservació prioritària segons s'estableix a la Directiva 79/409/CEE. S'Albufereta és també una zona excepcionalment important durant la hivernada i la migració a través de la Mediterrània Occidental, i és un lloc molt important per al descans i alimentació d'espècies rares o amenaçades, com l'agró blanc gros (*Egretta alba*), la cigonya negra (*Ciconia nigra*), l'ibis negre (*Plegadis falcinellus*), o el flamenc (*Phoenicopterus ruber*) entre moltes altres.

A més a més és una important àrea d'alimentació per a determinades espècies que crien a localitats properes, entre les que s'han de destacar l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*) i el falcò marí (*Falco eleonorae*).

En reconeixement d'aquests importants valors, s'Albufereta fou inclosa fa pocs anys en el llistat d'Important Bird Areas elaborat per Birdlife International.

LA CAÇA ÉS EL PRINCIPAL ÚS CONFLICTIU

La problemàtica ambiental d'aquesta zona és complexa, en destaca per damunt

de tot la sobrepressió cinegètica, que es tradueix en la realització d'obres hidràuliques (dragat de canals i moviments de terres), incendis provocats per eliminar-hi la vegetació i, sobretot, greus molèsties a l'avifauna. La pràctica intensiva de la caça no afecta només les espècies que reglamentàriament poden ser objecte d'aquest aprofitament, sinó que a més té uns efectes altament negatius sobre el desenvolupament òptim de les poblacions d'aus no cinegètiques que habiten s'Albufereta, algunes de les quals són de conservació prioritària per a la Unió Europea.

LA DECLARACIÓ DE LA ZONA COM ESPAI NATURAL PROTEGIT NO AVANÇA A BON RITME

La disposició addicional tercera de la LEN fixa que s'Albufereta (entre altres espais) haurà de ser declarada Parc Natural o Reserva Natural. Fa gairebé dos anys el Consell de Govern de la CAIB adoptà l'acord d'iniciar el procediment de declaració de l'Albufereta com a Espai Natural Protegit, amb la posada en marxa de la redacció del PORN. És evident que, sent les aus el principal valor de la zona, el PORN ha de contemplar la prohibició de la caça a la zona humida, però fins que s'aprovi el PORN la situació continua com fins ara.

"Considerem que en dos anys hi ha temps més que de sobra per tramitar i aprovar un PORN a una zona no especialment extensa ni complexa, pel que no entenem per què Medi Ambient no es decideix a tirar endavant amb la tramitació", així s'ha expressat el GOB.

Quant a la figura de protecció, el GOB és partidari de la de Reserva Natural, ja que aquesta és la que millor s'ajusta a petits espais d'elevat valor ecològic.

EL GOB RECLAMA A MEDI AMBIENT ACTUACIONS URGENTS

Davant aquesta tardança, que entre d'altres coses ha possibilitat que un any més es caci a s'Albufereta, el GOB s'ha adreçat a Medi Ambient per sol·licitar agilitat en la tramitació de l'espai natural protegit. D'altra banda, i com a mesura preventiva, el GOB ha sol·licitat igualment la paralització de la caça enguany, a través d'una modificació puntual de l'Ordre de vedes 2000-2001.

Organitzat per "SA NOSTRA", durant el mes de març s'ha desenvolupat a Can Tàpera el *Seminari Educar per a una Cultura de Pau i Convivència*. Adreçat a professors, educadors i tècnics d'administracions i d'ONG.

"SA NOSTRA" estableix vincles per a la pau

La sessió inaugural del Seminari de Formació en Valors "Vincles" d'enguany fou a càrrec del Premi Nobel de la Pau del 1980, Pérez Esquivel, qui es dirigí als assistents per parlar-los de la responsabilitat dels ciutadans en la construcció del món que volem.

Pérez Esquivel no decepcionà, i les seves paraules mostraren el caràcter lluitador que l'ha dut arreu del món a combatre la injustícia i a advocar en favor dels més oprimits.

El Nobel parlà de la pau i la justícia, però també del coratge i de la lluita que són necessaris per aconseguir aquesta pau. "La pau no es regala, es conquista -digué Esquivel- a través de l'educació", afegí. En el seu raonament queda palesa la seva condició d'antic mestre, que creu en el valor de la paraula i de la comunicació. Per això sens dubte, criticà també la desvirtualització de les paraules en el món actual, i reclamà, la recuperació de conceptes com solidaritat i comunitat, des dels quals lluitar per un món millor que hem de construir avui per a demà.

Comunicació i acció són tasques que segons Pérez Esquivel han d'anar unides. Denuncià els abusos i la situació d'Amèrica del Sud, per exemplificar la lluita, de vegades sorda, dels més oprimits, i manifestà la im-

portància d'atendre aquests països perquè, digué, "aquesta globalització, de què tant es parla fa també que els problemes d'aquests països i d'aquestes cultures, puguin ser qualsevol dia els de qualsevol de les nostres societats més desenvolupades que ara en semblen excloses". Ningú, afirmà, "no en queda fora, perquè a l'aldea global

s'aguditzen les diferències i les injustícies d'avui que seran les guerres del futur".

En la mateixa sessió inaugural l'havia precedit el candidat al Premi Nobel de la Pau Juan Carrero, que parlà també de la lluita contra el poder i la cobdícia des de la filosofia de la no-violència. Carrero, que ja fou candidat al Nobel l'any 2000 i que enguany repeteix, és conegut sobretot per la seva labor a la zona dels Grans Llacs a Àfrica, on ha realitzat amb altres companys accions de protesta i denúncia. En la seva intervenció Carrero havia parlat de la no-violència com a mètode i moviment per a la transformació de la realitat: no únicament com a cessament de la violència, sinó com a anàlisi profunda que ens permet identificar-nos amb els més oprimits i sotmesos per tal que el seu dolor sigui el nostre i ens dugui així a una acció, a una rebel·lió que ens determini a lluitar a partir de fermes intencions internes.

El Seminari es desenvolupà durant tot el mes de març a Can Tàpera. Hi passaren ponents com Alexandre Miquel, professor d'antropologia de la UIB, Xesús R. Jares, de la Universitat de A Coruña, Núria Vidal, Raül Romeva, Arcadi Oliveres, Fernando Mariño, Jonan Fernández, Javier Elzo i Carme Orte, aquesta darrera també de la UIB. Educació i violència foren el denominador comú de moltes de les reflexions d'aquests ponents, ja que aquest és un dels temes que més preocupen el món educatiu actual. Així Carme Orte parlà

Pérez Esquivel i Andreu Ramis, director de l'Obra Social i Cultural de "SA NOSTRA"

de com fer front a la inadaptació social i a la conflictivitat juvenil al centre escolar i Javier Elzo analitzà la situació, ben cridanera, de la violència juvenil a la societat basca, i assenyalaren la violència als mitjans (cinema i TV) com a models no desitjables per a la joventut.

El públic estigué integrat sobretot per professors i educadors de les nostres illes que s'interessaren pels aspectes i conflictes amb què cada dia es troben als seus centres de treball i que intercanviaren experiències i solucions.

"SA NOSTRA" subvenciona projectes d'investigació i conservació del patrimoni natural de les Balears

GEA

"SA NOSTRA" té en execució una convocatòria d'ajuts dins del Projecte Natura per a projectes de conservació de la biodiversitat amb l'objectiu d'implicar-se directament i de forma eficaç i responsable amb la conservació del patrimoni natural de la nostra comunitat. Està adreçada a les associacions i entitats sense ànim de lucre que executin els seus programes en el territori insular.

Fins el passat 30 de març romangueren obertes les convocatòries d'ajuts que atorga "SA NOSTRA" per a projectes solidaris, de conservació de la biodiversitat i culturals respectivament. Es tracta de tres iniciatives mitjançant les quals l'entitat bancària compleix uns dels seus objectius fundacionals: donar suport a projectes de tipus assistencial, cultural, i darrerament com no pot ser d'altra manera d'implicació en actua-

cions encaminades a la conservació de les nostres illes i per a la promoció d'un desenvolupament sostenible en els seus tres vessants: econòmic, social i ambiental.

Aquest és la primera vegada que s'atorguen ajuts per a projectes sobre biodiversitat i conservació, la convocatòria parteix de la premissa que la biodiversitat és un dels valors més preuats del nostre territori i que la seva conservació es presenta com un dels principals reptes a afrontar.

D'altra banda a la convocatòria s'hi diu que seran considerats prioritaris els projectes referents a espècies i hàbitats amenaçats, els que cobreixin buits existents i els que impliquin la gent jove i el voluntariat.

Bioma, nova revista de natura per a les terres de parla catalana

Tot i que començà a editar-se l'any passat *Bioma*, la publicació bimestral de natura de les terres de parla catalana, així mateix se subtitula, ha estat presentada oficialment a la nostra comunitat en el seu número 5 dedicat íntegrament a les Illes Balears.

Va ser el passat dia 28 de febrer al Centre Cultural de "SA NOSTRA" del carrer de la Concepció, en presència de la consellera de Medi Ambient de les Illes Balears i del conseller de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

Bioma és editada per l'associació catalana Biota i volgué amb aquest acte simbòlic

manifestar la seva convicció que Balears i Catalunya compartim una mateixa realitat, no tan sols lingüística, sinó també d'espai, un espai que cal protegir des de tots els àmbits.

Bioma és editada íntegrament en català, un fet que també es destacà a aquesta presentació, ja que la llengua ha de ser defensada, com la terra, des del coneixement i l'amor a la pròpia realitat.

Per a aquest especial *Bioma* ha comptat el suport de reconegudes institucions i col·laboradors de les Balears. Així Joan Mayol hi ha fet una anàlisi de la situació de la natura en el segle XX. Hi ha també un reportatge sobre el Jardí Botànic de Sóller a càrrec de Miquel Macias i en l'apartat de botànica Josep M. Dacosta i Miquel Pontes, parlen de la posidònia, un ecosistema a protegir. La milana en perill d'extinció a Mallorca i l'extingit *Myotragus balearicus*, la primera víctima a les Balears, l'anomena l'autor de l'article, són dos més dels temes introduïts en aquest especial.

A la presentació a més de les autoritats, hi assistiren representats de les associacions de defensa i estudi de la natura de Mallorca. En nom de la Caixa d'Estalvis parlà Antoni Riera, de la Universitat de les Illes Balears, que en la seva intervenció es referí a la importància que tenen iniciatives com aquestes per "sensibilitzar i divulgar", dues accions clau per defensar la natura. Riera també ha participat en aquesta publicació amb un article sobre el Congrés de l'Aigua que "SA NOSTRA" celebrà el passat mes de febrer i del qual ara hi haurà les jornades tècniques.

Menorca: turisme i desenvolupament sostenible

GEA

L'educació en matèria ecològica i l'evidència que l'estil de vida de la societat actual comporta hàbits nocius per al medi ambient són factors clau per iniciar un futur més sostenible. Així es va dir a Ciutadella a la conferència de cloenda del cicle "Futurisme, Imatge i Realitat del Turisme a les Illes Balears" organitzat per l'IBATUR. Hi participaren el president de la fundació Terra, Jordi Miralles, el periodista i ecologista Jordi Bigues, l'autor de l'informe per a la declaració de Menorca com a Reserva de la Biosfera, Joan Gomila i el director de l'Observatori Socioambiental de Menorca, Sergi Mari.

La conferència posà de manifest que el futur del turisme a Menorca està relacionat directament amb la possibilitat d'un desenvolupament sostenible, d'acord amb els criteris de la Reserva de la Biosfera. Tots els recursos -s'hi digué- han de ser explotats amb la màxima eficàcia mediambiental i, en aquest sentit, es va insistir en l'oportunitat de convertir les Illes en autèntics laboratoris experimentals d'energies verdes, com la solar i l'eòlica.

Els ponents també es referiren a la urgència de controlar les malalties de transmissió animal. La ramaderia té un pes fonamental en l'economia de Menorca i, per tant, sofreix les conseqüències de l'alarma provocada per les vaques boges o el mal de potó (febre aftosa). No obstant això, una illa té fronteres naturals que permeten una major garantia de control sanitari i de la seguretat alimentària.

Conèixer el patrimoni d'Eivissa

GEA

"Si el viatge és el viatger, la imatge de la mar i la pedra d'Eivissa és l'evocació permanent de totes les mirades, de les esperances que ha suscitat com a terra de promissió, de territori mestís en el qual romans, vàndals, bizantins, musulmans i cristians deixaren empremtes clares de formes de vida que han acumulat saviesa en els habitants de l'illa, una manera de mirar serena, sempre fora de les grans curses...". Amb aquest text s'inicia el peculiar recorregut per Eivissa el Premi Nacional de Literatura, el poeta Antonio Colinas i la periodista eivissenca Conxa García Campoy i el fotògraf Diez Laplaza.

És un acurat llibre publicat en col·laboració amb "SA NOSTRA" amb motiu de la declaració d'Eivissa com a Patrimoni de la Humanitat, on es mostren unes imatges que justifiquen per elles mateixes la decisió de la UNESCO i que, endemés, constitueixen una excepcional guia per conèixer aquesta ciutat i aquesta illa. No debades els autors fan una aposta decidida per atreure el turisme cultural cap a un indret la imatge pública del qual no es correspon exactament amb la realitat.

L'Eivissa més coneguda també existeix, però n'hi ha una altra, amb la qual somnien, que ha recuperat l'harmonia perduda.

Jornades Tècniques Balears 2015: la gestió de l'aigua

Palma (Illes Balears)
11, 12 i 13 de juny de 2015

Lloc de realització:
Sala d'actes
Edifici de Serveis Centrals de
"SA NOSTRA"
C/ del Ter, 16. 07009 Polígon Son Fuster.
Palma (Mallorca)

Més informació:
<http://www.sanostra.es/balears2015>
SECRETARIAT TÈCNIC
C/ Tous i Ferrer, 12, entl., C.
07003 Palma (Mallorca).
Telèfon i fax: 971 71 61 95
aigua.balears2015@osic.sanostra.es

Conferències:

- L'ESTAT ECOLÒGIC, ELEMENT CLAU DE LA GESTIÓ DE L'AIGUA EN EL SEGLE XXI
- QUALITAT DE SERVEI I GESTIÓ DE CONTINGÈNCIES I SEQUERES.
- LA DESSALACIÓ D'AIGUA DE MAR: RECURS ALTERNATIU?
- PLANTEJAMENTS ESTRATÈGICS DE L'EFICIÈNCIA
- FUTURS HÍDRICS SOSTENIBLES: UNA PERSPECTIVA AUSTRALIANA SOBRE ELS ASPECTES LEGISLATIUS I ECONÒMICS
- REUTILITZACIÓ PLANIFICADA DE L'AIGUA

Tallers:

- AIGUA I MEDI AMBIENT
- AUDITORIA DE BALANÇOS I FUITES
- CONSERVACIÓ DE L'AIGUA
- REUTILITZACIÓ PLANIFICADA DE L'AIGUA

Organitza:

Amb la col·laboració de:

